

חדש

KISLEV
TEVET

חמשה

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Kresba Mark Podwal.

חנוכה שמח - VESELÉ SVÁTKY CHANUKA

PO OSMDESÁTI LETECH

Hrůzy křišťálové noci, vypálení židovských synagog a řízenou likvidaci židovských obchodů v noci z 9. na 10. listopadu 1938 si o osmdesát let později připomněli účastníci setkání v liberecké synagoze. Přítomných bylo hodně, nechyběli izraelský velvyslanec Daniel Meron, senátor za Liberecký kraj Michael Canov, hejtman Martin Půta, předseda Federace židovských obcí v ČR Petr Pappoušek, vrchní zemský rabín Karol Sidon i místopředseda Židovské obce Liberec Pavel Jelínek... Ti všichni připomněli odkaz křišťálové noci – zlo číhá v každé době. Křišťálová noc se totiž pokládá za počátek holokaustu, největší masové vraždy v dějinách. A nevyhnula se ani Liberci. Před druhou světovou válkou čítala tamní židovská komunita na 1400 osob, po válce se z koncentráků vrátilo pouhých 37 lidí... Na památku Židů, zavražděných nacisty během holokaustu, se instalují takzvané Kameny zmizelých – ty se ukládají před dům, ve kterém nacisty zavraždění lidé naposledy bydleli nebo pracovali. V současné době už lze v ulicích Liberce „klopýtnout“ o třicet sedm těchto kamenných vzpomínek na oběti holokaustu. Nyní jich totiž přibýlo dvanáct nových. lz

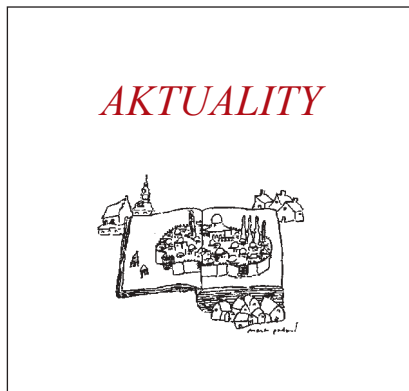
SPRAVEDLIVÍ MEZI NÁRODY

Manželé Belánikovi zachránili během holokaustu životy bratrů prof. Alexandra Frieda a dr. Ferdinanda Frieda. Bratři se narodili roku 1925 a 1927 v Podkarpatské Rusi a celý příběh záchrany se odehrál na Slovensku, v okolí Žiliny, konkrétně pak ve vesnici s názvem Dlhé Pole. Ocenění Spravedliví mezi národy převzali v pondělí 5. listopadu v krnovské synagoze z rukou Daniela Merona, velvyslance Státu Izrael, zástupci rodiny.

Stejně ocenění bylo ve čtvrtek 8. listopadu uděleno sourozencům Václavu Šircovi a Marii Kelnerové (roz. Šircové), kteří společně s celou svou rodinou zachránili během holokaustu život Rachel Rabinovicz-Kvasgaltnerové. Ocenění v žatecké synagoze z rukou Daniela Merona převzali potomci a rodinní příslušníci sourozenců Šircových. Při této příležitosti si účastníci zároveň připomněli tragické události křišťálové noci. zd

NOVÝ ČESKÝ VELVYSLANEC

Nový český velvyslanec Martin Stropnický předal ve čtvrtek 8. listopadu v Je-

ruzalémě pověřovací listiny do rukou izraelského prezidenta Reuvena Rivlina. „Jsem rád, že jste tu. Odešel jste z velmi významné funkce ve vládě, abyste byl velvyslancem vaší země v Izraeli. To něco napovídá o dobrých vztazích mezi našimi dvěma zeměmi,“ řekl Rivlin, který poděkoval českému lidu za pomoc v počátcích mladého Státu Izrael a vzpomněl, že první zbraň, kterou v armádě měl, byla české výroby. ztis

K 95. NAROZENINÁM

Každé šesté dítě, které se za války dostalo do Británie transporty sira Nicolase Wintona, nakonec podle nového výzkumu historiků bojovalo proti Němcům. To je i případ Kurta Taussiga, který ze severočeských Teplic odešel, když mu bylo patnáct let. V Británii pak bojoval na pozici stíhače RAF, válku přežil a v Anglii už zůstal. K jeho letošním devadesátým pátým narozeninám mu senátní výbor předal listinu o udělení čestného občanství jeho rodného města Teplic.

K pilotům, které historici „objevili“ teprve nedávno, patří také Jan Robert Alexander. Stejně jako Kurt Taussig se narodil v Teplicích, létal u britských perutí a také on zůstal po válce v Anglii, kde v roce 2012 zemřel. jd

PŘEDPLATNÉ MĚSÍČNÍKU ROŠ CHODEŠ NA ROK 2019

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, přejeme vše dobré v novém kalendářním roce. Doufáme, že nám i nadále zachováte svou přízeň, které si velmi vážíme. Nové předplatitele srdečně vítáme.

Měsíčník *Roš chodeš* zasiláme buď v klasické papírové podobě poštou v neprůhledných obálkách, ale také elektronicky v PDF. Zasilání časopisu poštou i elektronicky lze uhradit bankovním převodem na níže uvedený účet Federace židovských obcí v ČR.

Prosíme, pokud provádíte platbu z ciziny, uhradte bankovní poplatky (cca 100 Kč), nejsou zahrnuty v ceně předplatného. Nepoužívejte šeky; pokud nemůžete použít bankovní spojení, zašlete laskavě příslušnou částku v bankovkách doporučeným dopisem.

Roční předplatné pro ČR je 400 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč; roční předplatné do Evropy stojí 750 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč; roční předplatné do zámoří stojí 1000 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč.

Částku v korunách nebo její ekvivalent v eurech či USD zasílejte laskavě na číslo účtu 030031-1936511339/0800 (IBANCZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny, a. s.

Jako variabilní symbol uvádějte 122019; jako údaj příkazce jméno předplatitele. Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C.

Pokud budete platit osobně na Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1), tak ve 2. patře v pokladně Federace židovských obcí v ČR u paní ing. Gabriely Slezákové či paní Aleny Kopecké, v redakci *Roš chodeš* pak u A. Tomáškové.

Objednávky předplatného zasílejte do redakce *Roš chodeš*, Izraelská 1, 130 00 Praha 3, e-mail: roschodes@sefer.cz, telefon: 226 235 217/8, mobil: 605 319 468. Na těchto kontaktech rádi zodpovíme i případné dotazy. Do objednávky uveďte laskavě své jméno, poštovní adresu a u elektronického zaslání e-mail. Děkujeme vám. *Redakce*

(Na ty, kdo odebírají Roš chodeš prostřednictvím České pošty, se tyto informace nevztahují.)

OBSAH

- Sidra na tento měsíc **4–5**
 Je to složité
 rozhovor s Jakubem Szántó **6–8**
Ben Gurion, epilog **9**
Deník varšavského ghetta
 – nová kniha nakladatelství Sefer **10**
Svět židovské mystiky
 o knize Gershoma Scholema **11**
Co znamená být – Malíř Felix Nussbaum
zavražděný v Osvětimi **12–13**
Ze Znojma do Ivančic – aneb něco
z obecné i židovské historie **14–15**
Ivan Wernisch: Tři básně a jeden text **16**
 Izrael: *Kdo za to může* **17**
 Výběr z českých médií **18**
 Kalendárium **19**
 Zprávy, kultura, inzerce **20–23**
 Zprávy ze světa **24**

Myslím, že všichni, kdo se ve středu letošního posledního říjnového dne zúčastnili pohřbu Františka Moše Váni – a bylo to co do počtu přítomných jedno z největších shromáždění truchlících, jaké jsem na Novém židovském hřbitově za posledních padesát let zažil –, měli problém přesvědčit sami sebe, že ten, kdo zemřel a koho doprovázejí na poslední cestě, je Moše. Protože Moše Vána byl v naší obci a konečnou v celém židovském společenství symbolem, vlastně ne symbolem, ale přímo ztělesněním života a radosti z něho. Byl stejně vlídný a přátelský jako víno, které získával ze svých vinic a sklepů a dodával do židovských obcí, a také stejně košer, stejně poctivý a pravý. Stále je ještě těžké uvěřit tomu, že ve svých 46 letech ze dne na den odešel do jiného světa a zanechal tady rodinu, práci, přátele, nás všechny, kteří jsme ho měli a stále máme rádi. Zanechal nám ale také dobrou a živou vzpomínku na to, co jsme mnozí z nás s ním a v jeho přítomnosti prožili, vzpomínku na člověka, který to dobré, co mu bylo dáno, dokázal převést do skutečného života a rozdělit se o něj s ostatními. O tom všem svědčí i následující vzpomínka Mošeho přítele Akivy Šichmana.

***

Osiřel stříbrný sklep, to místo tajuplné, kam nesmí vstoupit noha nikoho, kdo není *šojmer šábes*, a kde duch naděje a očekávání dlí při vinných sudech, vznáší se nad nimi jako nad rodičkami, které čekají, až přijde jejich hodinka a vezmou je na porodní sál. Zde košer víno trpělivě zraje v tichém zadumání, jen tu a tam mu jeho pán Moše d'obne pod hladinu hadičku, aby nabral vzorek na ochutnání. Stříbrný sklep se tomu místu říká, ač to není žádný sklep, jen část hangárové konstrukce s přízemní podlahou a vlnitým bakelitem, a stříbrný je také pramálo, to jen aluminiová izolační vložka se ve světle lamp třpytí jako ryzí stříbro.

Stříbrný sklep osiřel, ale jsou tu velké kovové cisterny, po kulatých vrcholcích se dá skákat z jedné na druhou a při jejich čištění se do nich člověk nasouká přes půlmetrový ven-

til a v kovových útrokách pak může zpívat i hulákat po libosti a radovat se z té ozvěny, zatímco proud vody z hadice odplavuje vinný kal.

Osiřel sklep stříbrný i s Mošeho zaktivárnou: vzadu nastlal si dva kartony, aby jsa nerušen, dal občas spočinout svým bolavým kolenům.

Poprvé jsem v Chrámcích pracoval při sklizni v roce 2004. Moše se svým tatínem měli přísliben kšeft za hranicemi, podmínkou byl jen *hechšer* ECK. Zaplatili si tedy *mašgiacha*, a ten nás proháněl jak nadmuté kozeny – tohle vyčistit, tamto vypálit, tady vystříkat

kdykoli přijel, spěchal Moše nabrat vzorky k ochutnání a pak čekal na výnos, na odbornou radu, co s vínem podniknout dál. A víno je neposlucha, někdy se zblázní a počne sirkovatět a to se pak musí vyčistit a přefiltrovat. Jindy zase překvapivě zkrásní a zmoudří, je to alchymie podivuhodná a vinař musí tomu dát duši celou, nikdy nepolevit.

Moše měl ukrutánskou sílu a já nikdy nepochopil, jak se pod měkkou kůží mohly zrodit tak železné svaly. Stěží jsme s Eliášem unesli každý po zpola plné bandasce, zatímco Moše v těch svých tlapách unesl plnou, nesl ji, jako

by to bylo malé koťátko, ani jednou nekloupl, nezavrával, krácel si zpřímá tím korzem chrámecského dvora a my jen za ním supěli a hekali s těmi svými půlčickami, shrbe-

ni a nezužívá pomocníci.

A přes tu sílu, kterou Moše měl, nikdy jsem ho neslyšel sakrovat, nikdy neřekl sprosté slovo, jak byl velkým tělem, tak i srdcem velkým byl, náramný džentlmen, jen ti běsíci ho občas poňoukli k nerozvázným lapálím, poněvadž i džentlmeni občas zlobí.

Osiřel stříbrný sklep, ale tenkrát v roce 2007 jsem přijel pomáhat na celé léto. Moše byl v tu dobu sám, svobodný mládenec, pustnul a s ním i jeho domek v Mukově, tráva kolkolem až do pasu, jako by tam nahoře v podkroví usnula šípková Růženka.

Vraceli jsme se z vinařství každého dne v podvečer. Padnul jsem ztěžka na postel, uondán a zdecimován, a v tu chvíli Moše, snad z obavy, abych neusnul moc brzy, pustil svůj oblíbený *grind metal*, domek se rozvibroval, a vřava všech typů hluku, uplácaná do jedné kraválové koule, vybuchla do éteru, zvířátka v okruhu pěti kilometrů chytala trauma a cepeňela, až jim po hubkách sliny stékaly, zatímco sousedé, dobří i nedobří, chytali se za hlavu celí polekaní, že se jim přímo pod pantoflem posouvají tektonické desky.

Moše však rozjásal se tuze a tak se nabil tou energií, že popadl láhev s pitím, *grind metal* si sbalil do sluchátek, nasedl do dodávky a vyjel do noci na výlet.

(pokračování na str. 19)

OSIŘEL STŘÍBRNÝ SKLEP / památce Františka Moše Váni /

horkou vapkou, támhle zase polít vodou studenou. A traktory přijížděly s valníky plnými hroznů, sypalo se to

Moše Vána v roce 2012. Foto J. Daniček.

na šnek a šup s tím do odstředivky, odkud se víno zbavené třapin natáhlo do scezováků. Nekonečné štouchání klobouku, aby slupky červeného vína pustily barvu a pak šplouchem plula šťáva dál do velkého lisu.

Lopota náramná od rána do večera a stejně to všechno bylo v posledku korunováno nezdarem. Z kšeftu sešlo, ba ani ten ročník se nevydařil a hrozny moc cukru nenabraly. Zůstal jen ten draze zaplacený *hechšer* na etiketách, super *hechšer* ECK.

I taková byla odměna za tu dřinu ve vinařství, když Moše pod dohledem tatína od píky budoval svoji košer značku. K tatínovi měl úctu převelikou,

PROCITNUTÍ KRÁLE (VAJEŠEV)

Jedním z pozoruhodných vyprávěcích prostředků, jež Tóra používá, aby upoutala pozornost, je přerušení toku vyprávěného příběhu, v našem případě o osudech Josefa po jeho prodeji do Egypta. Teprve mnohem později, vlastně až na sám závěr dramatu, pochopíme proč. Jeho iniciátory byli Šimon a Levi, mladší bratři prvorozeného Reuvena, kteří ovšem chtěli Josefa zabít. Reuven měl zase v úmyslu Josefa později zachránit, a proto jim navrhl hodit jej do jedné z prázdných nádrží na vodu, kde zemře, aniž by naň vztáhl ruku. Když se však po nějaké době vrátil k nádrži, kam Josefa hodili, aby jej vysvobodil, již v ní chlapce nenalezl. V době jeho nepřítomnosti zasáhl totiž do osudu celé rodiny Jehuda, když navrhl, aby bratři prověřili hodnověrnost Josefových snů prodejem snílka do otroctví.

Co však Jehuda neunesl, byla tíha otceva zármutku, a proto *sestoupil od svých bratrů a odstěhoval se až k Chirovi, svému adulamskému příteli*. Text upřesňuje vzdálenost mezi bratry a tímto mužem slůvkem „až“, jako by byl nejzazší metou, které chtěl Jehuda dosáhnout. Jisté není bez souvislosti, že tohoto „až“ použil prorokovými ústy sám Bůh: *Vrat'se, Jisraeli, až k Hospodinu, svému Bohu!* Jméno Chira zdá se být odvozeno od kořene *chrr*, být vyschlý, vyprahlý, spálený. Jehuda, pronásledován vinou a ztrátou iluzí o sobě a svých bratrích, ztrátou naděje v poslání, o němž je učili jejich otec a děd, úmyslně a přirozeně našel přítele s duší spáleniště. Rozhodnost, s níž se k němu připojil, je možná utajena i v názvu místa, kde Chira sídlil: *Adulam: ad olam: až navěky!* Aniž si to ještě uvědomoval, byl jeho sestup počátkem návratu.

Pro svého prvorozeného Era našel nevěstu jménem Tamar. Při výběru ženy pro syna se řídil něčím zcela jiným, než při někdejším výběru své vlastní nevěsty, jejíž jméno není ani uvedeno. Tamar nevybíral kvůli jejímu otci jako v tomto případě, ale kvůli ní, pro hodnoty, které sám hledal. Možná byla urostlá jako tamar, datlová palma, ale nelze ani pominout, že o ní později Jehuda mohl říci, *je spravedlivější než já*, a že je k datlové palmě přirovnáván spravedlivý člověk: *spravedlivý, jak datlová palma rozkvetá!* (Ž 94,13) Bůh však právě kvůli ní zabil jak Era, tak Onana, jeho mladšího bratra, poněvadž s ní nechtěli mít děti. První proto, aby nepřišla o krásnou postavu, a druhý proto, že nechtěl mrtvému bratrovi zplodit dědice. Po

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Tamar*.

Onanově smrti řekl proto Jehuda své snaše: *Poček, vdovo, v domě svého otce, až dospěje můj syn Šela. Řekl si totiž: aby nezemřel i on jako jeho bratři, a Tamar odešla a usadila se v domě svého otce. Po roce pak zemřela Šuova dcera, a když skončilo období smutku, vystoupil Jehuda, on a jeho adulamský druh Chira, do Timnaty na stříž svých ovcí.*

Komentáře si kladou otázku, jak je možné, že Jehuda do Timnaty „vystupoval“, když na stejné místo Šimšon „sestupoval“. Problém však není v místní geografii, ale v cíli, k němuž jeden i druhý směřovali. Jehudu na cestě do Timnaty očekávala v Petach ejnajim Tamar, zosobněná spravedlnost, byť v přestrojení za nevěstku. Jeho sestup, když se oddělil od své rodiny, byl v jeho případě dramatickým předpokladem rozhodujícího „vzestupu“. Jaakov dokonce ve svém požeňání Jehudovi označil jeho odchod od rodiny za cestu vzhůru, a to slovy: *Od roztrhání ses zvedl, synu můj!*

Tamar bylo řečeno: Hle, tvůj tchán vystupuje do Timnaty na stříž ovcí. Tu odlo-

žila své vdovské šaty, přikryla se šátkem a zahalila se, a posadila se v Petach ejnajim na cestě do Timnaty, protože viděla, že Šela vyrostl a ona mu nebyla dána za ženu. A Jehuda ji uviděl a pokládal ji za lehkou ženu, protože si zakrývala obličej. Zabočil k ní na cestu, a nevěda, že je to jeho nevěsta, řekl: Dovol, abych k tobě vešel, a ona řekla: Co mi dáš, vejdeš-li ke mně? Tchán jí potom na její žádost za příslibené kúzle dal do zástavy svou pečet, šňůrky a hůl, vešel k ní a ona mu otěhotněla. Po třech měsících se její těhotenství stalo zjevné a Jehuda, povolán k tomu, aby ji soudil, nad ní vynesl rozsudek smrti upálením. Nešlo tedy o aplikaci zákona, ale o královské rozhodnutí, čemuž by také odpovídalo, že když se Jehuda přesvědčil, že je těhotná s ním, od rozsudku upustil a prohlásil: je spravedlivější než já, poněvadž proto (že je spravedlivá) jsem ji nedal Šelovi, svému synu.

Jehuda tak zpětně vysvětluje poučení, které si vzal z předčasné smrti svých starších synů. Jejich špatnost se projevila ve chvíli, kdy měli spravedlnost oplodnit. Teorie *gilgulu* (reinkarnace) vysvětluje však i závěrečnou část příběhu Jehudy a Tamar tím, že dvojčata, jež Tamar po jejich spojení v Petach ejnajim Jehudovi porodila, byla inkarnací obou Jehudových synů, které Bůh pro jejich špatnost zabil.

Prvorozený Perec, jehož tato teorie pokládá za *gilgul* Era, skutečně převzal roli prvorozeného, a počínaje Davidem od něj odvozují svůj původ všichni judští králové až po krále Mesiáše. Ve svém požeňání Jehudovi hodnotí Jaakov synovu odvahu vystavit se zápasu s úhlavním nepřítelem, *jecer hara: Tvá ruka je v týle tvých nepřátel*. Kde však bylo jeho sebeovládání, když na své cestě do Timnaty odbočil k ženě, již pokládal za prostitutku? Jenomže ke spojení Jehudy s Tamar došlo v místě, nazvaném *Petach ejnajim*, Otevření očí, a k otevření očí v Písmu dochází vždy, když je člověku otevře Bůh a on spatří skutečnost, jaká je, jako novou. Spravedlivá Tamar tedy věděla, kde jej má očekávat, protože ho znala.

Jehudova *jerida* po prodeji Josefa je předznamenáním *galutu* Izraele, a zápas s „utlačovateli“ je ve své podstatě zápas o *alija*, až se mu oči otevrou a pochopí, co je v něm skryto. Proto je Jehuda královským kmenem, proto právě z něho vzejde Mesiáš, potomek Jehudova syna Perece a syn Davidův.

EFRAIM K. SIDON

CHANUKA**Vítězství světla nad tmou**

Letos jsme si připomněli dvě významná výročí: padesát let od potlačení pražského jara a sto let od vzniku Československa. Obě události připomínají dobu, kdy byla v sázce občanská práva. K takovým událostem patří i chanukový příběh.

Jak víme, Chanuka oslavuje vítězství Makabejců nad Antiochovými vojsky, vítězství hrstky lidí nad přesilou, slabých proti silným, kteří Židům prikazovali uctívat řecké modly a zakazovali jim dodržovat příkazy šabatu, obřizky i oslavy židovských svátků. Neví se ale tolik, jak k povstání přispěly ženy. Traduje se, že povstání vyprovokovala statečnost jedné Židovky. Tajně obřezala svého syna a poté s dítětem v náručí vystoupala na městské hradby. Na lidi kolem vykřikla: „Pokud nebudete s nepříteli bojovat, budete zničeni!“ a pak skočila i s dítětem z hradeb. Její slova i sebeobětování pohnuly Matijahem z kněžského rodu Hasmonejců a jeho syny tak, že svolali všechny muže víry a vyrazili do boje proti nepříteli Všemohoucího. Další příběh vypráví o bojovné Judit. Dokázala se vloupat k asyrskému generálovi Holofermovi, který obklíčil město Bet-El, podala mu sýrová jídla, která ho omámila, a víno, které ho uspalo. Poté mu uřízla hlavu a přinesla ji do Jeruzaléma. Když vojáci viděli hlavu svého generála, dali se na úprk.

Chanukový příběh se odehrával po více než šedesát let. Zpočátku Hasmonejci proti seleukovským vládcům nedokázali uspět. Od doby, kdy byl Izrael dobyt, trvalo třicet let, než Matijahu zahájil vzpouru, a dalších dvacet let, než Hasmonejci zvítězili.

Matijahu, jeho synové, Judit a celý národ, který povstal proti tehdejšímu tyranům, bojovali, protože neměli jinou možnost, jak bránit svou svobodu a budoucnost. Nicméně Chanuku neoslavujeme jako vojenské vítězství, ale připomínáme si především zázrak s kapkou oleje, který vydržel na chrámové menorě svítit osm dní. Oslavujeme světlo v boji proti tmě.

O Chanuce nejíme jen smažené pokrmy, ale také mléčné výrobky, chalav. Proč? Protože Seleukovci zakázali Židům dodržovat *chodeš* (nový měsíc), *mila* (obřizku) a *šabat*. První písmeno slova *chodeš* je *chet*; druhé písmeno slova *šabat* je *bejt* a třetí písmeno slova *mila* je *lamed*. Dohromady *chet*, *lamed* a *bejt* vytvoří slovo *chalav*, mléko. A tak jíme mléčné výrobky, abychom si připomněli, že s Řeky jsme nebojovali kvůli moci, ale kvůli víře.

BRYAN WOOD**BOHOSLUŽBY****v pražských synagogách – prosinec 2018 – kislew/tevet 5779****Staronová synagoga**

30. 11. pátek	večerní bohoslužba	15.45 hodin
1. 12. sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Am 2,6–3,8 mincha	15.30 hodin 16.58 hodin
	konec šabatu	
2. 12. neděle	předvečer Chanuka – rozsvícení 1. světla	▲ 17.00 hodin
3. 12. pondělí	1. den Chanuka – rozsvícení 2. světla	▲▲
4. 12. úterý	2. den Chanuka – rozsvícení 3. světla	▲▲▲
5. 12. středa	3. den Chanuka – rozsvícení 4. světla	▲▲▲▲
6. 12. čtvrtek	4. den Chanuka – rozsvícení 5. světla	▲▲▲▲▲
7. 12. pátek	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla večerní bohoslužba	▲▲▲▲▲▲ 15.42 hodin
	předvečer Roš chodeš tevet	
8. 12. sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ TEVET 6. DEN CHANUKA MIKEC 1M 41,1–44,17; 4M 28,9–15 mf: 4M 7,42–47 hf: Zach 2,14–4,7 mincha	15.30 hodin 16.56 hodin
	konec šabatu	
	rozsvícení 7. světla	▲▲▲▲▲▲▲
9. 12. neděle	2. den Roš chodeš tevet 7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla	▲▲▲▲▲▲▲▲
10. 12. pondělí	8. den Chanuka	
14. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.42 hodin
15. 12. sobota	VAJGAŠ 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha	15.30 hodin 16.56 hodin
	konec šabatu	
18. 12. úterý	půst 10 tevet	6.09–16.39 hodin
21. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.44 hodin
22. 12. sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: Mal 1Kr 2,1–12 mincha	15.30 hodin 16.59 hodin
	konec šabatu	
28. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.48 hodin
29. 12. sobota	ŠEMOT 2M 1,1–6,1 hf: Iz 27,6–28,13; 29,22–23 mincha	15.35 hodin 17.04 hodin
	konec šabatu	

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se zde konají 7. 12. v 15.42 hodin
a 21. 12. v 15.44 hodin.*

Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

JE TO SLOŽITÉ

Rozhovor s novinářem a historikem Jakubem Szántó

PhDr. JAKUB SZÁNTÓ (nar. 1977 v Praze) vystudoval teritoriální studia na FSV UK a moderní dějiny na Středoevropské univerzitě v Budapešti; od roku 1999 pracuje jako televizní reportér. Začínal v TV Nova, od roku 2006 působí v České televizi, mimo jiné zastával pozici zástupce vedoucího zahraniční redakce a editora pořadu Události, v letech 2013–2018 pracoval jako blízkovýchodní zpravodaj ČT a žil s rodinou v Izraeli. Je laureátem Novinářské ceny 2014 a Peroutkovy ceny 2017. Je autorem dokumentu Vzestup a pád Islámského státu (k vidění na iVysílání ČT) a nedávno mu v nakladatelství Argo vyšla kniha Za oponou války. Zpravodajem nejen na Blízkém východě.

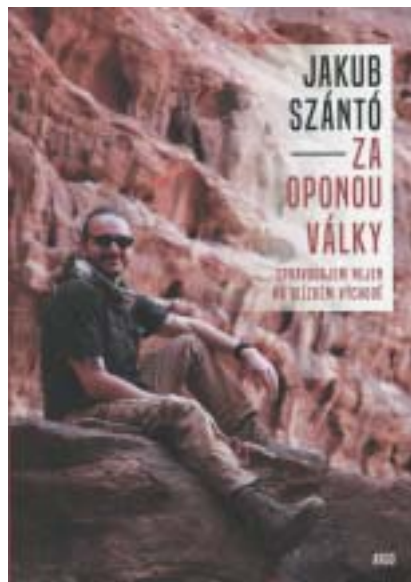
J. Szántó v ní mapuje své reportéřské mise z let 2002 do současnosti. Se smyslem pro napětí a detail, se schopností vysvětlit souvislosti i zachytit atmosféru píše o svých pracovních cestách po místech, kde se odehrávaly či odehrávají dramatické události: Gruzii, Libyi, Afghánistánu, Iráku, Sýrii, Jemenu, Západním břehu a Gaze, v Turecku a na Ukrajině. Sleduje vznik a vývoj Islámského státu, pronikne mezi lovce somálských pirátů, kurdské bojovníky s Islámským státem či k americkým vojákům na základnách v Iráku. Každá kapitola zahrnuje informativní oddíl, shrnující údaje o popisovaném konfliktu či události, a poté vlastní zpravodajskou a lidskou zkušenost. Reportáže, které jsme mohli léta sledovat na obrazovce, vidíme z druhé strany, ze zákulisí, a uvědomíme si, kolik energie, času, odvahy, erudice, trpělivosti a pochopení pro osudy druhých jejich příprava vyžadovala.

V knize zmiňujete svou rodinu, která se vyznačuje silnými osobnostmi, mimo jiné své dědečky. Jací byli?

Dědečkové byli skutečně výraznými a silnými osobnostmi, oba byli muzikanti a na obou se hodně podepsala válka. Dědeček Szántó se narodil ještě za Rakouska-Uherska, v Rimavské Sobotě, a během prvních dvaceti let života se celkem čtyřikrát stěhoval, aniž by se vlastně hnul. Tamní hranice skákala ze Zalitavska do Československa, pak nazpátek do Maďarska a znovu do Československa. Pocházel z lékárnické rodiny Feldmanů, děda Gyuri a jeho bratr Aladár se totiž narodili jako Feldmanovi.

Když jim byly tři roky, zemřel jim otec. Pro vdovu, tedy moji prababičku, se hledal někdo, kdo by se o rodinu postaral, a vzal si ji bratranec jejího zemřelého manžela, muž jménem Emil Szántó. Feldman i Szántó přítom znamená totéž: orač, zemědělec. Takže nadále jsme se jmenovali Szántóovi.

Dědu poslali do Prahy na farmacii na Karlovu univerzitu, což ho nebavilo,

protože chtěl studovat vážnou hudbu. Po vídeňské arbitráži v listopadu 1938 se jeho rodiště opět stalo součástí Maďarska, on přestal být občanem Československa, stal se občanem nepřátelského státu a ze školy ho vyloučili. Což ale, jak se ukázalo, mu dost pravděpodobně zachránilo život. Odjel do Budapešti, kde už sice platil *numerus clausus*, takže na školu jako žid nemohl, ale tehdy nadané židovské studenty učili maďarští učitelé doma.

Nedeportovali ho?

Ne, i když nebyl jen žid, byl navíc komunist, takový typický židobolševik. Nesešel se sice s Raulem Wallenbergem osobně, ale i díky jeho organizaci dostal falešné papíry a dokázal se skrývat. Přidal se k odboji, dával dohromady polní lazarety, jeho válečný osud by vydal na román... V létě 1945 se vrátil domů, do Rimavské Soboty, a čekal na to, kdo se vrátí. Taky na bratra Aladára, který prošel vším tím peklem: nejprve ho Maďari zatkl jako komunistu, byl

v trestných komandech, kopal zákopy pro maďarské vojáky na východní frontě. Když se vrátil, deportovali ho jako žida. Prošel Osvětímí, pochodem smrti do Mauthausenu, všechno přežil. Do konce napsal bráchovi, že se vrací, ale nakonec tělo všechny ty útrapy nezvládlo a zemřel. Je pohřbený někde v Linci v hromadném hrobě. Děda Gyuri zůstal v rodném domě z celé rodiny sám.

A dědeček z matčiny strany?

Děda z máminy strany se jmenoval František Červenka. Toho Němci odvedli na totální nasazení a pracoval v Heilbronn u francouzské hranice. Roku 1944, když američtí letci vybombardovali továrnu, děda utekl a za velmi dobrodružných okolností prchal bez dokladů Německem domů. Oba dědové byli muzikanti: Szántó vystudoval dirigentství, i když se tím moc neživil, celý život miloval vážnou hudbu. Červenka byl zase přirozený hudební talent: hrál na housle, na klarinet, na saxofon, na klavír, na harmoniku... Na práci do lágru v Německu si s sebou vzal saxofon, a když utíkal, poslal ho napřed vlakem. Prvním poslal nástroj, který mám dnes já na čestném místě. Dalším spojem poslal zimní kabát. Ten ale nedorazil, kotláři vlak nejspíš vybombardovali. A pak třetím vyjel děda. Neměl povolení odjet z továrny, neměl protektorátní papíry. Takže když přijel domů, musel k partyzánům do brdských lesů. S nimi se pak vypořádal až s koncem války.

Oba jste ještě zažil? Inspirovali vás něčím?

Zažil, měl jsem je moc rád. Vždycky měli po ruce nějaké to moudro, třeba že člověk si zvykne i na šibenici. Ale hlavně mě, myslím, pomáhali formovat jako člověka. Děda Červenka byl takový mužný vzor, který mně a mému bratranci, se kterým jsem vyrostl jako s bratrem, ztělesňoval to, že chlap si nestěžuje, postará se o slabší, o děti, o ženský. A s babičkou se starali o nejrůznější vdovy a potřebné nešťastníky.

Jako dítě jste strávil čtyři roky v Moskvě. Jak na tu dobu vzpomínáte?

V tom nejlepším! Žili jsme tam s mámou v letech 1986–1990, protože ona tam pracovala, mně bylo 9–13 let. Vzpomínám si, že ač jsem byl hodně zlobivé dítě, připadal jsem si ve srovnání s ruskými spolužáky na 136. škole José Mar-

tího jako úplný amatér. Jako kluk jsem si politiky nevěšmal, ale tehdejší glasnost už byla znát. Lidi se už tak strašlivě nebáli, začínali trochu podnikat, mohli se koukat na západní filmy pod rukou šířené na černém trhu, poslouchat západní muziku, z toho příšerného režimu to byla asi nejlepší léta.

Na co jste se v rámci studia historie při závěrečné práci specializoval?

Bakalářku jsem psal o občanské válce v Libanonu, ale člověk rodinnému původu úplně neuteče, takže jako magisterskou i rigorózní diplomku jsem psal o československých fašitech od první republiky až do retribučního soudnictví v roce 1945/1946. Psal jsem o Vlajece, Janu Rysovi-Rozsévači a jiných kšindlech a o vývoji jejich ideologie.

Magisterská studia jste absolvoval v Maďarsku, na Středoevropské univerzitě. Co vám studia dala a jak komentujete přesun školy do Vídně?

Byl to nejtěžší rok školy, co jsem zažil. Jako americká univerzita vyžaduje mnohem intenzivnější studium než u nás, navíc dvouletý magisterský program je z finančních důvodů stěsnaný do jednoho roku. Od té doby už jsem toho nikdy tolik nepřečetl – standardní penzum bylo 900 stránek za týden. Zpočátku jsme si mysleli, že to nějak obejdeme, ale velice brzy jsme zjistili, že to opravdu musíme mít načtené, musíme to znát, byly to velmi intenzivní hodiny, při kterých se už znalost fakt předpokládala a debatovalo se o nich. Potkal jsem tam spoustu zajímavých lidí. A jelikož naše rodina má k Budapešti vztah, měl jsem tam i příbuzné. Žije tam dědova první žena (nefekl jsem, že byl také trochu Modrovous), u které se za války skrýval, Erži, teta Eržebet, ke které jsem každou neděli chodil na oběd. A vzhledem k příjmení i tomu, že mluvím kapku maďarsky, mě všichni brali trochu jako Maďara. Byť nepovedeného, protože přeče jen žiju v Česku.

Ta škola je skvělá. Kdykoli se zavírá škola nebo univerzita – což se teď pod tlakem Orbánovy vlády děje –, je to zlé. Ale abychom nekritizovali jen Maďary: ta škola měla být původně v Praze, a tehdejší premiér Klaus ji odmítl.

Pamětníci přirovnávají současnou situaci v Evropě, hlavně v Maďarsku, v souvislosti se silícím nacionalismem

ke třicátým letům minulého století. Souhlasil byste s tím?

Ano i ne. Nevěřím na opakující se cykly historie. Spíš na jakousi sinusoidu. Některé situace jsou podobné, nikdy ale stejné. Což znamená, že předvídat s pomocí historických paralel prostě nelze. Ale navzdory jednoznačnému nárůstu populismu, nestoudnosti zastánců pravicových i levicových politických extrémů i antisemitismu si nemyslím, že vidíme stejnou situaci jako ve třicátých letech. Krizi důvěry v tradiční – nejen politické – autority, průnik extremistů na hlavní politickou scénu, větší rozdělení ve společnosti – to všechno ano. Ale jsme dál, snad moudřejší a dějinně zralejší. Rasismus, antisemitismus a jiné svinstvo se sice objevují, ale na rozdíl od tehdejší doby jsou dnes pro většinu společnosti jednoznačně daleko za hranicí slušnosti. Byť by to mohla většina společnosti trochu viditelněji odsuzovat.

Jaké povědomí mají lidé – a nemyslím jen v České republice – o dění na Blízkém východě? A psal jste svou knihu i s představou je informovat?

Myslím, že se lidé příliš neorientují navzdory tomu, že je jim díky Izraeli přeče jen bližší než řada jiných regionů. Jenže Izrael vnímají lidé spíše jako ostrůvek Evropy v oblasti, což není úplně pravda, Izrael je blízkovýchodní země. Takže ano, to povědomí je povrchní a zjednodušující, ale to je asi normální pro jakýkoli složitější region kdekoli na světě. Navíc dnes je svět tak komplikovaný a děje se toho tolik, že se tomu nelze divit.

Má kniha ale nevznikla proto, abych někoho poučoval, spíš jako má osobní retenční nádrž. Říkal jsem si, že lidi by mohlo zajímat, za jakých okolností naše reportáže vznikaly a že by to mohlo i malinko demytizovat představu o válečném zpravodaji.

Historie nezná slovo kdyby. Ale přesto: bylo možné rozsáhlému kolapsu na Blízkém východě předejít?

Určitě. Spoustu věcí se dalo udělat jinak. A mrzí mě, že v rámci tendence věci zjednodušovat, v rámci podivného antiamerického viru lidé často za všechny hrůzy na Blízkém východě přičítají vinu Americe. Úplně nechápu, proč zrovna v Česku, v zemi, která, aniž bych chtěl zmenšovat význam dalších faktorů, může být Americe vděčná jak za svoji existenci, tak za svoji svobodu ... Američané údajně vypustili

džina džihádismu, Američané stvořili al-Káidu a Islámský stát. To jsou nesmysly! Tohle je asi jediná věc, kdy jsem ve své knize skutečně chtěl působit na širší pochopení dějinných událostí.

Jak byste to tedy nositelům zmíněného viru stručně vysvětlil?

Zárodek džina islamismu, ne nutně ještě násilného, existoval už od dvacátých let minulého století, ještě ne v podobě džihádismu, ale spíše salafismu: jako návrat k pravému islámu, kdy budou všichni muslimové žít v dokonalé víře a bude jim vládnout osvícený vládce – chalífa, který je zároveň z rodu proroka Muhammada a tak dále. Není to nepodobné tomu, čím si prošlo křesťanství, vždyť reformace není nic jiného než snaha o návrat k původnímu náboženství. Judaismus je víc decentralizovaný, ale také tyhle tendence měl...

Džina násilného islamismu, jehož zárodek již existoval, vypustily tři události, které se všechny staly v roce 1979. Zaprvé to bylo obsazení Velké mešity v Mekce radikály, kdy se jeden z povstalců prohlásil za mahdího, za muslimského spasitele. Saúdskoarabské úřady tohle povstání tvrdě potlačily, desítky povstalců včetně onoho mahdího popravily. A potlačení povstání vedlo ke vzniku radikálního sunnitského džihádismu jako odporu radikálů proti náboženskému establishmentu. Zadruhé to byla tentokrát šíitská radikální revoluce, která strhla prozápadní sekulární režim v Íránu. A zatřetí sovětská invaze do Afghánistánu, kdy se uvolněné síly islamismu spojily, aby bojovaly proti materialistickým neznabohům, komunistům. Ani s jednou touto událostí neměli Američané zpočátku nic společného.

A jakých chyb se Američané dopustili?

Nejsem rozhodně žádný zastánce Saddáma Husajna, i když mám výhrady k tehdejšímu zdůvodnění invaze. Když pak ale Američané po Saddámově svržení rozpustili jeho armádu, byla to chyba. Najednou se ocitly desetitisíce vycvičených mužů bez práce, ztratili svou prestiž, své postavení a hledali – přičemž zbraně si odnesli z armádních skladů –, kde se uplatní. A pod tlakem šíitských milic, které se mstily za desetiletí útlaku Husajnova sunnitského režimu, se jeho exdůstojníci uplatnili mezi bojovníky Islámského státu. Ti jim totiž jako sunnitům rádi otevřeli své

řady. Islámský stát vznikl z al-Káidy, která původně vznikla z bojovníků proti Sovětům v Afghánistánu. Je pravda, že Amerika protisovětské bojovníky financovala, stejně jako je financovaly arabské státy a Pákistán. Al-Káida však vznikla jako specifická skupina těchto bojovníků. A z této pak vznikla v Iráku odnož vedená jordánským extremistou Zarkávím, který založil Islámský stát. Takže mě rozčiluje, když se za vším hledají jako hlavní viníci Američané. Nebo dokonce Izrael, který s tím nemá už vůbec nic společného.

Je spor mezi sunnity a šíity naprosto nesmiřitelný a bratrovražedný?

Ano, je. Je to komplikované, ale v Evropě za třicetileté války to nebylo jednodušší, protože národní státy také neexistovaly, byla království s jednotlivými prvky vlády a někdy jazyka. Ale hlavně náboženství – té nebo oné větve křesťanství.

V náboženské rovině je to konflikt sunnitů proti šíitům, ale současně bojoval Islámský stát i proti Kurdům. A ti jsou přitom taky sunnité. Proč? Protože to jsou Kurdové a ne Arabové. A současně bojoval IS proti jezídům, což jsou sice Arabové, ale taky trochu Kurdové, a náboženství mají svoje – takže ti jsou úplně „vyloučení“. Takže ve hře tu je boj mezi náboženstvími, národy a ještě klany, přičemž i klanová příslušnost je velice silná. Vývoj v těchto zemích chce spoustu času.

Cítíte tam snahu udržet přes veškeré ohrožení normální život?

To určitě platí obecně všude a v zemích, kde se bojuje, je to ještě markantnější. Jakmile ustane boj, vyhrnou se Arabové, Kurdové nebo jezídové a snaží se i v té bídě něco koupit, vypít si svůj přeslazený čaj, popovídat si. Obdivuju ten vzdor, to odhodlání nenechat se zlomit.

V Izraeli jsme zažili válku mezi Izraelem a Hamásem v roce 2014. Nejprve při zvuku sirén lidé disciplinovaně běhali do krytu, na telavivské magistrále zastavovala auta a lidi si lehali na zem. Druhý týden už nezastavil nikdo a třetí týden si lidé na pláži dělali selfička s výbuchy raket nad hlavou.

Jak ale žít s trvalou hrozbou teroristických útoků?

Teroristi z Hamásu vědí, že tu zemi nedokážou zničit, ale mohou vzbudit strach, narušit normální život a životní styl. Hamás je pragmatický a jde mu o to, vynutit si nová pravidla hry. A o to se neustále pokouší. Do toho spadají útoky, demonstrace u hranice, které Hamás nevymyslel, ale přisvojil si je. Hamás je ve svízelné situaci – přerodil se z náboženské skupiny radikálů v teroristickou organizaci, provozující současně islamistické pojetí vzdělání a dobročinnosti. Roku 2007 udělal v Gaze převrat a od té doby se stará o dva miliony lidí. Jenže: Umí se terorista starat o občany? Zajistit hospodářství, vzdělání, provozovat ne-

Trochu demytizovat představu o válečném zpravodaji... Foto archiv.

mocnice? Neumí. Takže na to musejí mít lidi, které neustále nabírají. Vedení Hamásu zároveň chce nadále být v čele odporu proti Izraeli, čímž si mimo jiné vynucuje podporu arabských zemí.

Hamás se nebojí toho, že by Izrael začal znovu okupovat Gazu, protože ví, že tohle Izrael nechce. Hamás se bojí toho, že lidi v Gaze vyjdou do ulic a smetou ho. Ale jaká by byla alternativa? Vláda lidu? To nikdo neví. Vládl by tam Abbás? To Izrael také nechce, protože rozdělená Palestina je pro něj jednodušší. Je nutné dojít k nějakému *modu vivendi* s Hamásem.

Myslíte si, že příliv uprchlíků do Evropy zvýší protizraelské a antisemitické projevy?

O tom jsem hluboce přesvědčen a děje se to už teď. Nezbytně to nemusí být čerství uprchlíci, spíš druhá a třetí generace. Jsou to mladí lidé, kteří propadnou sociálním sítím, nemají práci, možná i kvůli inherentnímu rasismu západních společností. Teenager z pařížského předměstí, který se někde motá a chce být součástí něčeho většího. Do toho s železnou pra-

videlností přijde konflikt mezi Izraelem a Palestinci, což je pro tuhle nevybitou energii hromosvod. Nepatřím k těm, kdo berou jakoukoli kritiku Izraele jako antisemitismus, ale současně neříkám, že v tom antisemitismus není.

Když během války Hamásu s Izraelem útočí demonstranti na britské židy, tak to přece není nic jiného než antisemitismus. Protože co mají britští židi společného s tím, co dělá izraelská armáda v Gaze? Nic! Pak dochází k úplným extrémům, kdy jsou některé místní organizace schopné se v případě protizidovských útoků zastávat uprchlíků. Zastávají se tak nové menšiny proti menšině, která v zemi žije stovky let. Což je příšerné.

Posun je vidět u francouzských židovských dětí. V roce 2012 jich většina chodila do veřejných škol, dnes chodí 60 procent židovských dětí do soukromých škol, včetně katolických. Proč? Protože se bojí. Přesouvají se z menších měst do větších, protože tam jim židovské organizace poskytnou lepší ochranu než policie. Tohle souvisí s nárůstem agresivity mladých muslimských radikálů. Čísla hovoří jasně.

Co vám dávalo či dává naději? A jak by asi současný svět hodnotili vaši dědové?

Oba dědové zemřeli teprve před pár lety, takže současný svět znali celkem obstojně. Myslím, že jim chyběla ta čitelnost bipolárního světa, ve kterém strávili většinu svého života. Řada událostí je másla. Nikdy nezapomenu, když děda Guyri řekl: „Viš, Izrael je taková zvláštní země. Tam jsou i policajti židi.“ To je podle mě dokonalé shrnutí rozdílu v chápání Izraele mezi Izraelci a diasporou.

Naději mi dává to, co se snažím v knize akcentovat. I v nejextrémnějších situacích se jen ze zlomku lidí stávají zvířata. Ostatní se tváří v tvář nebezpečí a mizerii snaží pomoci rodinám, blízkých i cizím. Snaží se držet hlavu vztyčenou, i když se zrovna kryjí před střelbou. A pak mi taky strašně pomáhá kousavý, jízlivý, černý český humor. Díky němu se nám s kolegy až dosud vždy dařilo snášet s místními všechny strážně. Když to jen trochu jde, ta síla je v hlavě a v srdci.

Alice Marxová

BEN GURION, EPILOG

Nový život pozapomenutého rozhovoru z Negevské pouště

Letošní 70. výročí založení Státu Izrael poskytuje příležitost k historické reflexi. Jakkoli bylo založení židovského státu vyústěním několika desítek let trvajícího úsilí silného a početného mezinárodního sionistického hnutí a historických okolností, především holokaustu, je přínos některých osobností, které daly snaze o založení státu jasný politický směr, tak důležitý, že se jím intelektuální elity v Izraeli dodnes zabývají. Věnují se především roli zakladatele židovského státu Davida Ben Guriona, jehož 45. výročí úmrtí si připomínáme 1. prosince. O jeho významu svědčí i nová biografie od izraelského historika Toma Segeva *Stát za každou cenu. Životní příběh Ben Guriona* nebo nedávno natočený film *Ben Gurion, epilog*, který byl promítán v rámci festivalu izraelských filmů Kolnoa (viz minulý *Rech*).

HLAS Z NEGEVU

Film vznikl roku 2016 v koprodukcii Izraele, Francie a Německa a sestává pouze z autentických archivních záběrů dvaosmdesátiletého Ben Guriona, žijícího v Negevské poušti, v osadě Sde Boker, daleko od politického dění. Do Negevu se první izraelský premiér odstěhoval definitivně po roce 1970, když opustil politickou scénu a odešel do penze. Negev ovšem měl pro Ben Guriona zásadní význam již odedávna, považoval jej za krajinu, která je velkou příležitostí pro rozvoj budoucnosti židovského státu. Již v roce 1955 napsal, že Negev je výzvou pro technologický rozvoj, především ve využití všudypřítomné solární energie a co do vývoje speciálního vodohospodářství. Jeho slova se naplňují: Negev je dnes rozvíjejícím se regionem a Ben Gurionova univerzita v Beerševě je celosvětově uznávaná.

Jádrem snímku je rozhovor natočený na konci šedesátých let americkým etnografem Clintonem Baileym (1936), který je dnes profesorem na Hebrejské univerzitě. Jeho setkání s Ben Gurionem bylo náhodné. Jako čerstvý doktorand blízko-východních studií z Kolumbijské univerzity tehdy cestoval v Negevu po stopách tamních beduinů: „Hledal jsem práci. Ve Sde Boker jsem potkal Ben Gurionovu ženu Paulu, která mě pozvala do jejich domu a představila mě Ben Gurionovi,“ vzpomíná Bailey v rozhovoru pro internetovou publikaci Jerusalem Hub.

Rozhovor Baileyho s Ben Gurionem vznikl poté, co etnografa požádali britští filmaři, aby jej natočil jako základ pro budoucí film (který tehdy nevznikl). Zároveň se pak na dlouhá léta ocitl zapomenutý v archivu, do té doby, než díky producentce a střihačce Jael Perlové (a jejím detektivním schopnostem projeveným při pátrání po materiálu) oživil ve filmu *Ben Gurion, epilog*. Vizuální část rozhovoru byla nalezena v jeruzalémském archivu Steven Spielberg Jewish Film Archive, ale chyběla hlasová stopa, jež byla po několikaměsíčním hledání dohledána v Ben Gurionově archivu v Negevu.

Nový život rozhovoru C. Baileyho potěšil: „Ten muž mě velmi ovlivnil. Právě

„Jsem Žid, který žije v Izraeli...“

po setkání s Ben Gurionem jsem se rozhodl odjet do Sde Boker učit angličtinu. V Negevu jsem strávil osm let. Setkal jsem se tam s beduinými ze sousedství a rozhodl se popsat a zaznamenat jejich mizející kulturu, což se stalo náplní mého akademického života.“ O BG dále říká: „Obdivoval jsem ho jako člověka, ctil jsem jeho hodnoty, jak osobní tak politické. Byl to skutečný státník, obratný politik a intelektuál. Byl to expert v manévrování mezi Brity a Araby, čímž nám získal státnost. Měli jsme štěstí, že jsme ho měli v čele jak před založením státu, tak potom.“

Během rozhovoru Ben Gurion vzpomíná na svůj život, jenž se prolíná s vývojem sionistického projektu. Představuje své morální a politické krédo, hovoří o svých vizích a názoru na tehdejší situaci Izraele. To vše ve své svérázné dikci a v sugestivním, pro politiky dnes tak vzácném logickém a důvěryhodném stylu.

RENEŠANČNÍ ŽID

Ben Gurionova slova o válce a míru, demokracii, humanismu, univerzálních morálních hodnotách židovství či důležitosti manuální práce zaznívají ve filmu velmi

silně, pro neizraelské publikum o to markantněji, že Ben Gurion mluví anglicky. „Jeho hlas byl rozhodný a jednoznačný, jeho světonázor je stále inspirativní, jak pro Izraelce, tak obecně,“ říká Jael Perlová, dcera známého izraelského filmaře Davida Perlova, který se zabýval mimo jiné i osobností Ben Guriona. „Mám-li shrnout,“ říká Perlová, „to, co Ben Gurion nejčastěji opakoval, by bylo: ‚Miluj svého bližního jako sebe samého, a to se týká nejen Židů, ale celého lidstva.‘ Kdyby Ben Gurion žil, určitě by nedokázal pochopit dnešní rozmach xenofobie a nenávisti, což je bohužel problém i v Izraeli.“

Na druhou stranu by Ben Guriona jistě potěšil nejen dnešní technologický a hospodářský rozvoj Izraele, ale alespoň v jistých ohledech i rozvoj izraelské demokracie. „Jistě by ho potěšilo, kolik žen je dnes poslankyněmi Knesetu nebo také to, že nedávno byla jmenována izraelskou soudkyní muslimská žena – Hana Mansúr Khatíb,“ dodává Clinton Bailey.

V rozhovoru se mj. mluví o Ben Gurionově postoji vůči problému válečných reparací z Německa. Zatímco revizionistická pravice vedla populistickou kampaň proti přijetí tzv. Wiedergutmachung, Ben Gurion tvrdil, že děti nemají trpět za zločiny svých rodičů. „Ben Gurion svým způsobem Němcům umožnil kolektivní restart na správné straně historie, pro tentokrát. Přijetím reparací jim umožnil nový začátek,“ komentuje to Clinton Bailey.

V další části filmu se jiný americký novinář ptá Ben Guriona, jestli je sionista a jestli je socialista. Ben Gurion odpovídá v obou případech negativně (což odpovídá tomu, že se ve stáří odklonil od veškeré ideologie). Reportér se zeptá, čím tedy je. Ben Gurion odpovídá: „Jsem Žid, který žije v Izraeli, který chce žít v míru se zbytkem světa, kde se budou lidé respektovat a nebudou se vykořisťovat.“

Přestože existují i Ben Gurionovi kritici, kteří zpochybňují zejména načasování rozhodnutí vyhlásit založení Státu Izrael v době, kdy již nebyl zcela připraven čelit vojenské ofenzivě Arabů, a v důsledku toho byly ztráty na životech ve válce o nezávislost velmi vysoké, jeho zastánci kritiku odmítají: „Ben Gurion byl svobodný duch,“ říká Bailey. „Věřil sám sobě, svému úsudku. A zároveň věřil společenskému duchu a síle vůle, jež může dosáhnout společného cíle. A Izraelci měli toho ducha a tu vůli, a Ben Gurion to cítil, a chopil se toho a ten sen se svými vrstevníky uskutečnil.“

MICHAELA ROZOV

OBRAZ TRAGICKÉHO OSUDU

Deník varšavského ghetta vychází v nakladatelství Sefer

Deník Adama Czerniakówa je jedním z nejdůležitějších autentických svědectví masového vraždění, jehož se za druhé světové války dopustilo nacistické Německo na evropském židovském společenství. Výjimečnost těchto záznamů je ovlivněna řadou faktorů: zaprvé místem jejich vzniku, kterým byla Varšava, největší evropské ghetto, zadruhé reflektovaným časovým obdobím od prvních dnů napadení Polska třetí říší a Sovětským svazem až do července 1942, kdy Němci začali s transporty a hromadným vyvražďováním obyvatel ghetta v plynových komorách tábora smrti v Treblince (tzv. Grossaktion), a zatřetí pak osobností jejich autora, který po celé toto období reprezentoval varšavskou židovskou komunitu při jednání s okupačními orgány a mnoho Němců odpovědných za realizaci protizhidovalských opatření poznal osobně.

ADAM CZERNIAKÓW

Adam Czerniaków se narodil 30. listopadu 1880 ve Varšavě. V meziválečném období zastával řadu funkcí v polských i židovských politických, kulturních a hospodářských organizacích. Po mnoho let byl členem rady varšavské židovské obce. Těsně před vstupem německé armády do zničené Varšavy ho primátor Starzyński jmenoval předsedou Židovské náboženské obce. Tuto funkci zastával až do své smrti v červenci 1942

Czerniakóvu *Deník* je hlavním zdrojem informací o autorových válečných osudech a osudech židovské obce, v jejímž čele stál. Můžeme tak sledovat hlavní události, reálné i ty zákulisní, které se odehrály v době po příchodu Němců až do počátků vysídlování do tábora smrti v Treblince. Především je zde zmíněna většina problémů, které musel řešit člověk reprezentující židovskou komunitu při jednání s německými orgány. Setkáme se se jmény řady úředníků civilního aparátu i příslušníků německé bezpečnostní policie, kteří byli v různé míře

odpovědní za záležitosti ghetta. Můžeme také blíže nahlédnout do administrativní struktury samotné židovské obce a přesvědčit se, jak se Czerniaków zhostil role v čele svého úřadu, na co měl vliv a na co ne. Můžeme vidět, kdo ho podporoval a kdo byl proti němu. Kdo v jeho úřadu stál v opozici, a dokonce i to, kdo byl německým konfidentem. Z uvedených informací si můžeme rovněž udělat názor na vztahy s polskou městskou správou, která ovšem byla pod německým dohledem, a osobou, jež stála v jejím čele, primátorem Julianem Kulským (1892–1976). To vše je doplněno četnými zápisy-obrazy, ilustrujícími každodenní činnost obce a život téměř čtyřstetisícového židovského společenství, varšavského ghetta.

Počátky okupace, přes brutální jednání orgánů německé správy, skýtaly naději, že represe vůči Židům nepřekročí rámec toho, co už bylo známo z historie a ze zkušenosti první světové války. A to nejméně ze dvou důvodů: zaprvé na základě úvah plynoucích z uvedených příkladů o neshodách mezi německými orgány a s tím spojenou nadějí, že se vždycky najde někdo, ke komu se bude možné odvolat, a zadruhé vzhledem ke skutečnosti, že zpočátku bylo ostří německých represí namířeno stejně intenzivně proti Polákům, což vedlo k domněnku, že Židé budou sdílet osudy většiny polských občanů, i když jiným způsobem. Předpokládalo se, že Poláci čeká především politický útisk, Židy pak útisk ekonomický.

KRUTÁ HRA

Avšak po vytvoření a uzavření ghetta se smyčka stahovala stále těsněji. Heinz Auerswald, německý správce ghetta z pověření guvernéra varšavského okruhu Ludwiga Fischera, vedl s Czerniakóvem krutou a rafinovanou hru. Ze záznamů v *Deníku* je zřejmé, že ho Auerswald podváděl, nedodržoval slovo a dělal rozhodnutí, jejichž jediným cí-

lem bylo zhoršení života v ghettu. Do ghetta byly přemísťovány stále další transporty vysídlených (celkem více než 100 000 lidí), a přitom se hranice po celou dobu zmenšovaly a utěsňovaly. Začaly se také drasticky snižovat přiděly potravin. To vše vedlo k vypuknutí epidemie skvrnitého tyfu a dalších chorob. Většina přesídlených v těchto podmínkách umírala. Na židovském hřbitově už nebylo místo, takže se lidé museli pohřbívat v hromadných hrobech. Sám Czerniaków byl opakovaně zatýkán a následně surově ztýrán.

Poslední zápis v *Deníku* byl učiněn 23. července 1942 – krátce nato Adam Czerniaków spáchal sebevraždu. Bylo to druhého dne vysídlovací akce. Toho dne již po návratu domů ho Němci vyzvali, aby se vrátil na obec. Po bouřlivé rozmluvě, ve které se mu nepodařilo získat výjimku pro židovské sirotky ze sirotčince, o které se staral Janusz Korczak, se uzavřel ve své kanceláři, kde požíval cyanid. Na stole zanechal krátký dopis, adresovaný ženě:

Žádají po mně, abych vlastním rukama vraždil děti svého národa. Nezbyvá mi nic jiného, než zemřít.

PRVOŘADÝ DOKUMENT

Z historického i literárního hlediska představuje Czerniakóvu *Deník* dokument prvořadého významu. Kromě informací nezměrné historické ceny je rovněž svědectvím o autorově vnitřním životě, o jeho postojích, myšlenkách a pocitech. Vážnost a tragika chvílemi hraničí s groteskostí, ironií a vtipem, který často vzhledem k hrůznosti faktů, jichž se týká, překvapí. *Deník*, psaný formou lakonických, místy nesouvislých a útržkovitých poznámek, tvoří jako celek dílo nebývalé dramatické sdělnosti. Poznámky, které autor zapisuje pravidelně den po dni od 6. září 1939 do 23. července 1942, jsou nejen autentickým pramenem historie jedné z největších hrůz druhé světové války – varšavského ghetta, ale i obrazem tragického osudu člověka, který stál v čele varšavské židovské komunity a osaměle aktivně čelil krutostem doby.

Z předmluvy Marcina Urynowicze.

Adam Czerniaków: *Deník varšavského ghetta*. Editor a poznámkový aparát Marian Fuks. Vydalo nakladatelství Sefer v roce 2018, z polštiny přeložil Jiří Červenka, 424 stran, dop. cena 360 Kč. Cena v redakci 300 Kč.

SVĚT ŽIDOVSKÉ MYSTIKY

Základní dílo Gershoma Scholema v českém překladu

Kniha Hlavní proudy židovské mystiky Gershoma Scholema se od svého vydání v roce 1941 těší zasloužené pozornosti nejen odborníků a vědců. Díky její systematickosti, přehlednosti i jazykovým kvalitám je přístupná mnohem širšímu okruhu zájemců. Od loňského roku se k nim mohou připojit i čeští čtenáři, díky tomu, že ji ve výborném překladu Martina Machovce a pečlivé redakci vydalo nakladatelství Argo. Součástí knihy je i předmluva profesora Kalifornské univerzity v Berkeley Roberta Altera. Výnikajícím způsobem Scholemovu stěžejní práci shrnuje a charakterizuje, a proto ji zde ve zkrácené podobě uvádíme.

PROFESOR MYSTIKY

Gershom Scholem byl člověk, který věděl zcela přesně, čeho chce v životě dosáhnout, a nikdy by nepřipustil, aby ho od jeho předsevzetí cokoli odvrátilo. Když v letech bezprostředně po první světové válce studoval v Německu, rozhodl se, že dokonale ovládne obor židovské mystiky, tedy oblast všeobecně opomíjenou, ne-li s pohrdáním ignorovanou staršími židovskými historiky a vědci, kteří tíhli k racionalismu, a že takto dosáhne zásadního přehodnocení celé židovské historie. Když v roce 1923 Scholem obhájil svoji dizertaci pojednávající o mystickém textu *Bahir* ze 12. století a vzápětí emigroval do Palestiny, představoval si, že se bude živit jako středoškolský profesor matematiky. Získal však místo knihovníka v nové Židovské národní knihovně a o tři roky později, kdy byla v Jeruzalémě založena Hebrejská univerzita, stal se Scholem členem jejího zakládajícího profesorského sboru. V polovině třicátých let byl již profesorem dějin židovské mystiky. Během patnáctiletého období dokázal Scholem prostudovat obrovské kvantum rukopisných materiálů (většina kabalistické literatury nebyla až do té doby vydána knižně) a vzácných tisků a měl již za sebou dlouhou řadu odborných publikací v němčině i v hebrejštině –

Gershom Scholem. Foto archiv.

monografií, kritických textových edicí i filologicky zaměřených odborných studií.

ZÁSADNÍ PRÁCE

Když byl v roce 1938 pozván do New Yorku, aby zde přednášel na Židovském institutu náboženských studií, získal tak i vnější popud k dokončení své práce. Tím bylo také rozhodnuto, že jeho opus magnum vyjde nejprve v angličtině, aby bylo přístupné širšímu okruhu čtenářů. Když na horizontu vyvstala mračna blížící se války, Scholem se vrátil do Jeruzaléma a během dvou následujících let svých devět newyorských přednášek podstatně rozšířil, takže se jejich délka více než zdvojnásobila. Rok nato byly *Hlavní proudy židovské mystiky* publikovány.

Scholem i poté napsal řadu prací průkopnického významu, mezi nimiž je zřejmě nejvýznamnější dvousvazková monografie zabývající se falešným mesiášem ze 17. století Šabtajem Cvim (*Šabtaj Cvi a sabatiánské hnutí za jeho života*, 1957) a *Původ kabbaly* (v hebrejštině v r. 1948; pro německé vydání z r. 1962 rozšířil Scholem text na více než trojnásobek), nicméně *Hlavní proudy židovské mystiky* zůstávají dílem, které s konečnou platností shrnuje výsledky jeho neúnavné badatelské píle a syntetizujícího vhledu do židovských dějin jako celku. Tato jeho kniha je trvalým přínosem k religionistice a pro období kolem poloviny 20. století je možno jmenovat jen nemnoho prací obdobně zásadního myšlenkového významu – například *Mimesis* Ericha Auerbacha (1946) či *Umění a iluze* E. H. Gombricha (1960) – prací, které doposud neztratily nic na své přesvědčivosti a bezpochyby budou nacházet nové a nové dychtivé čtenáře i ve století jednadvacátém.

BADATEL I SPISOVATEL

Zejména čtenáři, jimž není mystika předmětem odborného studia, mohou tihnout k tomu, aby si přitažlivost *Hlav-*

ních proudů židovské mystiky vysvětlili Scholemovou schopností představit ezoterní tradici tak, že namísto podrobného výkladu spíše poukazuje na vztahy, které tento neznámý svět spleťtých a bizarních doktrín pojí s jinými, většinou z nás bližšími mody kulturního vyjadřování. Tak například jeho živá evokace pojetí vykoupění cestou morálního nihilismu, jak je hlásali v 18. století frankovci, může leckterému čtenáři připomenout mnohé z moderního politického anarchismu či z idejí extremistických hlasatelů undergroundové kultury šedesátých let 20. století. Nebo představa Jicchaka Lurii, že Tóra darovaná na Sinaji měla pro každou ze šedesáti tisíc duší, které ji obdržely, jinou tvář, může naší postmoderní době silně připomínat dekonstruktivistickou teorii radikální indeterminace významu textu.

Scholem však patřil k učencům, jimž by nikdy nepřipadlo na mysl něco tak primitivního jako vědomá snaha učinit svou látku „aktuální“. Skutečnost, že čas nic neubral na ceně *Hlavních proudů židovské mystiky*, je především třeba připsat Scholemově svrchované schopnosti vědeckého myšlení, jež dokonale zvládá daný materiál i metodologii potřebnou k jeho zkoumání. Tak například první ze dvou kapitol věnovaných *Zoharu*, nejvýznamnějšímu textu kabalistické literatury, je vskutku úchvatným příkladem toho, jak pečlivá vědecká práce, zabývající se těžko postižitelným historickým jevem, může dosahovat až mozartovské průzračnosti a preciznosti.

Je též nutno zdůraznit, že Scholem byl nejenom pečlivým badatelem, ale též skvělým spisovatelem, a že v *Hlavních proudech židovské mystiky* opakovaně využívá svého spisovatelského nadání k tomu, aby čtenáři prostředkoval určitou vizi fascinujícího světa židovské mystiky.

Tam, kde zastánci vědeckého racionalismu, z něhož ostatně Scholem vyšel, viděli jen šarlatánství a nesmyslný fanatismus uvízlý v pasti pověrčivosti, dokázal Scholem odhalit vizionářské vzrušení a intelektuální vytříbenost tvůrců ezoterické tradice.

Přeložil Martin Machovec.

Gershom Scholem: *Hlavní proudy židovské mystiky*. Z angličtiny přeložil Martin Machovec, redakce M. Křížová, O. Sixtová a D. Glacová. Vydalo nakl. Argo v roce 2017, 544 stran, Dop. cena 498 Kč.

CO ZNAMENÁ BÝT

Malíř Felix Nussbaum, zavražděný v Osvětimi

Felix Nussbaum se narodil 11. prosince 1904 v Osnabrücku. Studoval na výtvarných školách v Hamburku, v Berlíně (pod vedením profesorů Willyho Jaeckela, Cesara Kleina, Hanse Meida) a v Římě. Roku 1924 se v Berlíně seznámil se svou budoucí ženou, malířkou Felkou Platekovou. Od roku 1932 byl studujícím hostem na Německé akademii v Římě, kterou musel v květnu 1933 opustit. Roku 1935 se s Felkou přemístili do Paříže, 1937 do Bruselu, kde byl po obsazení Belgie Němci roku 1940 zatčen a internován v táboře Saint-Cyprien v Pyrenejích. Koncem téhož roku se mu podařilo z tábora uprchnout a vrátit se do Bruselu. U přátel ukryl obrazy a s Felkou žili střídavě v tajných úkrytech, které jim poskytli belgičtí přátelé. 20. června 1944 byli oba po vyzrazení úkrytu zatčeni a 31. července (posledním transportem z Belgie) posláni do Osvětimi, kde byli krátce poté zavražděni.

POHŘEB UMĚNÍ

V roce 1931 namaloval Felix Nussbaum obraz, ve kterém se ironicky vymezil proti zkosnatělým manýrářům

Autoportrét z lágru, 1940.

berlínské akademie, v jejímž čele tehdy stál Max Liebermann. Po straně volného prostranství, jehož pozadí tvoří Brandenburská brána, stojí budova

akademie s nápisem „demie der Künste“ (= poloumění), u ní vidíme skupinu mladých pracovně oděných malířů

Autoportrét u malířských štaflí, 1943.

a jejich bez ladu a skladu poskládané obrazy. Kolem náměstí pochoduje důstojný útvar vousatých starců ve fracích, akademický sbor. V čele kráčí Max Liebermann, který zároveň na střeše polorozpadlé stavby pracuje na vlastním portrétu. Sboru starců, zcela nevšimavých k umění mladých adeptů, kráslí cestu květy barokní putti. Sám sebe Nussbaum zpodobnil v popředí skupiny svých mladých kolegů. Jeho postoj vyjadřuje odhodlání, v ruce drží svinutý papír, snad nějaké prohlášení. V pozadí náměstí uniformní procesí – masa stařešinů s klobouky na hlavách, kterým rytmus chůze udává zvuk velkého bubnu. Pohřeb svobody, umíráček za odcházejícími časy relativně tolerantní výmarské republiky.

V roce 1931 došlo k prvním antisemitickým demonstracím na berlínské koleji. Nussbaum tehdy zcela jistě netušil, že o dva roky později bude ve stejné hromadě ztracených prací i dílo Liebermannovo, případně i dalších profesorů akademického sboru neárijského původu či nacionálním socialismem nezatíženého názoru. O dva roky později za již změněné politické situace maluje ob-

raz *Pohřeb*. Uprostřed spodního okraje leží v otevřené bedně torzo sochy, klasicistního ženského aktu. Pohřbu se účastní bývalý sbor profesorů berlínské akademie, vidíme posmutnělé tváře starších mužů s individuálně namalovanými rysy, s očima nevěřicně upřenými do dále. Proti nim, u pojízdých varhan zakrytých pokrývkou, stojí Nussbaum. Uprostřed, ve vertikále, tři další varhaníci, tři vůdci, dva se zlobnou grimasou, třetí s hlavou vyvrácenou vzhůru a s tváří homunkula. Za ním troubí na šofar skupina avantgardních umělců v bílých řízách. Poslední soud se blíží. V pozadí masa mužů s bezvýraznými tvářemi a rozevřenými ústy stojí před troskami antického chrámu. Zatímco o dva roky dříve bylo akademiky zatraceno mladé umění, teď bylo národnými socialisty zatraceno i umění staré. Pohřeb umění, u hlavních protagonistů beze slov, u masy s halasným povykem.

DVA AUTOPORTRÉTY

Roku 1943 namaloval Nussbaum dva pozoruhodné a obsahem velmi rozdílné autoportréty. Na prvním z nich poloobnažený malíř s jemně ironickým úšklebkem propaluje až na dřeň svými pronikavými očima na

Autoportrét s židovským pasem, 1943.

obraz hledícího diváka. Ironii lehce zjemňuje nepřírozeně dlouhá dýmka, která propojuje kuřáka s maskou s vyčeněnými zuby. Po stranách palety, kterou společně se štětcí drží v pravé ruce, jsou lahvičky s barvami, který-

mi maluje na stojanu umístěný obraz. Na jedné straně je lahvička s označe-

Zátiší s kuchyňskou váhou a citrony, 1940.

ním humor, na druhé smrt, nostalgie a utrpení. Možná je na stojanu rozmalovaný druhý autoportrét nazývaný *Autoportrét s židovským pasem*. Obraz, který obsahem a silou sdělení snad nemá obdobu v kontextu umění 20. století. Židovský malíř, kterému se podařilo uprchnout z lágru v Pyrenejích, který žije v úkrytu v Bruselu, se vypodobní v rohu u zdi, zahnaný do kouta, a přesto nezastrašeně hledí na diváka a rukou odhaluje Davidovu hvězdu přišitou na klopě kabátu. A aby nebylo pochyb, ukazuje druhou rukou svoji židovskou kartu, která ho zbavuje práva na život. Beze strachu, s pevně sevřenými rty, hledí z obrazu krásný a ušlechtilý člověk. Za zdí mrtvý, větví zbavený strom evokující tovární komín. Na nebi temný mrak jako zlověstný dým a jako druhý komín dřevěný sloup, ze kterého jsou natažené dráty. V oblacích hejna ptáků, snad vran. Jako jediný záblesk naděje drobný ohnutý stromek s několika bílými květy.

Možná autor, aby zdůraznil obudnost a naprostou iracionalitu, zvrácenost doby a prázdnotu frází, slov bez skutečného obsahu, nemožnost domluvy a ne-

schopnost člověka vnímat druhého jako člověka, sděluje se svým smyslem pro sarkasmus a ironii: „Ano, jsem Žid a ty, který na mě hledíš, půjdeš neprodleně se mnou.“ Kožené kabáty a klobouky, odznaky schované pod límcem a průkazy po ruce měli především příslušníci tajné policie.

V Nussbaumových dílech se občas objevují citace z děl jiných více i méně známých výtvarných umělců. Autor se jimi však nechal jen zcela volně inspirovat a svobodně je přetvořil a zasadil do zcela jiných a velmi překvapivých kontextů, ve kterých hraje důležitou úlohu i ironie, sebeironie a černý humor. Vznikla tak

Pohřeb (Varhany na Forum Romanum), cca 1933.

mnohovýznamná díla, často i s různými skrytými anebo naopak velmi zřetelnými odkazy na neradostný osud Židů.

V RODNÉM DOMĚ

Stálá výstava Nussbaumových prací je v muzeu v Osnabrücku, které vlastní více než 200 jeho prací. Muzeum je v jeho rodném domě, který byl rozšířen v letech 1995–1998 a k němuž v roce 2011 přibyla přístavba podle projektu Daniela Libeskinda. Častým doplňkem Nussbaumových obrazů jsou holé zdi obytných prostorů, průhledy do dlouhých opuštěných chodeb, oprýskaných a počmáraných zdí lemujících ulic, zeď parku, hřbitova. Libeskind nepochybně inspirován těmito obrazy vytvořil v interiéru nevzhledné, kompozičně rozbité chodby, výklenky a různé geometricky pokrivené průhledy s holými betonovými zdmi, klaustrofobní prostory, ve kterých úsměv mrzne na rtech. Nussbaumovy obrazy nezavdávají sebemenší příčinu k smíchu, jsou přesvědčivým a děsivým zachycením údělu Židů v době nacionálního socialismu. Člověk však na jeho obrazech nepozbývá svoji individualitu, vůli žít. Řečeno s Erichem Frommem, sdělují, co vlastně také obnáší „být“. Libeskindovo řešení, velmi efektivní, vytváří jistý druh uniformity, neznamená nic jiného než „mít“, třeba strach ze života.

Jako součást volného cyklu o méně známých židovských malířích 20. století připravil

JAN PLACÁK

ZE ZNOJMA DO IVANČIC

aneb Něco z obecné i židovské historie jižní Moravy

Morava, podobně jako Čechy a vlastně i Slezsko, tedy to, co ze Slezska ve spojení s českými zeměmi zůstalo, měla po staletí početnou německou menšinu. Soužití Němců a Čechů na jejím území v průběhu těchto staletí bylo jednou více, jindy méně harmonické, ale, viděno skrze zkušenost 20. století, vlastně vždy přijatelné. Rakousko i Rakousko-Uhersko jazykově i jinak sice své občany hovořící německým jazykem mírně privilegovalo, ale žít v něm jako lidé mohli i ti, kdo německy nemluvili, nebo dokonce ani neuměli.

Židé, ať už používali na veřejnosti jakýkoli zemský jazyk, se potýkali s řadou zvlášť pro ně vymyšlených restrikcí, mezi které patřil mimo jiné zákaz pobytu v některých místech a městech, zejména těch královských. Z Brna, Znojma a Olomouce byli vyhnáni v roce 1454, z Jihlavy ještě dříve, roku 1426. Na králi si takové „privilegium“ vymohli sami měšťané a celkem bez ohledu na to, zda mluvili česky, nebo německy, si rozdělili majetek a domy vyhnaných Židů.

Ti pak našli často útočiště u vrchnosti, která jim dovolila usadit se na jí patřících statcích a v poddanských městečkách. Byli užiteční v obchodě i ve správě šlechtického majetku a daly se jim předepisovat nejrůznější daně a poplatky. Tak vznikly v mnoha moravských vesnicích a městečkách židovské obce, které si časem postavily synagogy, založily hřbitovy, zřídily školy a v rámci možností i prosperovaly.

Když se v polovině 19. století stali v rakouské říši plnoprávními občany také Židé, začali svá městečka a vesnice opouštět. Hromadně se stěhovali do měst, odkud byli před 400 lety vyhnáni, a často se tam dopracovali velkých úspěchů – v obchodě i ve svobodných povoláních. Dostali příležitost a dokázali ji využít. Zároveň však vstoupili do světa postupně narůstajícího národnostního a jazykového konfliktu, který se jich v nehlubší podstatě vlastně netýkal

a ve kterém, jak se nakonec také ukázalo, pro ně nebylo místo. Čtyři sta let jistě často problematického, ale přesto dlouhotrvajícího soužití s nežidovským okolím se v nové situaci už nemělo opakovat.

Pohled na Znojmo od znojmského hradu.

ZNOJMO

Historické jádro Znojma, prohlášené za městskou památkovou rezervaci, je místem, které rozhodně stojí za návštěvu i delší pobyt. Hrad se starobylou rotundou nad údolím Dyje, gotické a barokní kostely, renesanční měšťanské domy, výhledy a průhledy, okolní vinice, to všechno musí udělat dojem na každého, kdo se do tohoto téměř už tisíciletého města vydá. Po Židech, kteří tady žili v první fázi až do 15. století, zůstala Ži-

Znojmské synagoze bylo vyměřeno pouhých 50 let.

dovská ulice, po jejich vypovězení přejmenovaná na Veselou. Jmenuje se tak dodnes a domy, které ji vytvářejí, jsou (v různých přestavbách) pů-

vodní domy židovského ghetta. Synagoga, která stála na jejím konci, ani židovský hřbitov, zřízený nedaleko od ní, už neexistují. Zachovalo se ale několik náhrobních kamenů ze 14. a 15. století, zazděných v terasách domů v ulici Na valech či přemístěných v 19. století na hřbitov nový.

Po čtyřsetleté přestávce se Židé do

Znojma začali vracet. Postupně se prosadili hospodářsky, částečně i společensky a ve městě, kde se před rokem 1918 skoro 90 procent obyvatel hlásilo k německé národnosti, hovořili převážně německy. Postavili si novou velkou synagogu, za městem založili nový hřbitov a výrazně přispěli k proslulosti znojmských okurek (velmi známou se stala firma Löw a Felix s černým kocourem

na obalu) i ke kvalitě znojmského piva.

V roce 1918 se situace změnila. Znojmo s většinou německy mluvící oblasti u dnešní česko-rakouské hranice se definovalo jako Deutschsüdmähren, Německá jižní Morava, a prohlásilo se za součást jednostranně vyhlášeného státu Německé Rakousko. Už dříve nijak slavné vztahy obou národností se změnil v konflikt, který vyřešilo až české vojsko obsazením města. Během dalších dvaceti let, po která trvala Československá republika, se poměr „sil“ změnil a při sčítání v roce 1930 už Znojmo vykazuje českou většinu. A také na 700 Židů. Mnohonárodnostní republika není ve vztahu k menšinám ideální ráj, ale garantuje svým obyvatelům jak občanská práva, tak demokratickou správu. Ne všichni o to ovšem stojí. A potom přichází to, po čem šovinisté, nacionalisté a antisemité v minulosti jen snili: doba totality a konečných řešení.

Památky na druhou, necelé století trvající přítomnost Židů ve Znojme najdeme jen stěží. Vlastně jsou v tom, co tu není, v pamětní desce na místě, kde stávala druhá synagoga, v kamelech zmizelých, umístěných ve dlažbě před domy, kde bydleli, a ovšem také v paměti těch, kdo je tam umísti-

li. A v poloprázdném opuštěném hřbitově za městem, sevřeném z jedné strany silnicí a z druhé dálnicí.

Ani Němci už ve městě nebydlí. To je ale už jiná historie.

IVANČICE

Ze Znojma se můžeme vydat proti proudu času ještě jedním směrem a navštívit zhruba 40 kilometrů vzdálené Ivančice. Patřily k panství Moravský Krumlov a mnozí vyhnání Židé ze Znojma i z Brna tam našli útočiště. Na rozdíl od Znojma najdeme v Ivančicích památek na židovskou obec hodně. Význam zdejší židovské pospolitosti dokumentují rozsáhlé a dobře zachované ghetto, synagoga

Obřadní síň na ivančickém hřbitově.

z roku 1853, stojící na místě starší modlitebny, mikve, škola, špitál a další stavby. Vždyť v roce 1835 bylo ve městě napačítáno 877 osob židovského vyznání, což představuje čtvrtinu všech obyvatel.

A jako všude, kde Židé delší dobu pobývali, je i v Ivančicích židovský hřbitov. Byl založen nejpozději v 15. století (uvádí se, že je třetí nejstarší v České republice) a velikostí, počtem náhrobků (dochovalo se jich na 1800) i kamenickým zpracováním náhrobních kamenů je ojedinělým dokladem židovské historie na Moravě. Od renesance po 20. století sahá nepřerušovaná řada jmen, epitafů a chvály zásluh těch, kdo tu čekají, až přijde doba mesiáše a jejich vzkríšená těla se vydají na cestu domů, do Erec Jisrael.

I když židovská obec v důsledku nacistické genocidy za druhé světové války už neexistuje, nejsou tu opuštěni. O hřbitov a v rámci možnosti

i o další památky se brněnská obec, správce hřbitova paní Věra Jelínková i město Ivančice dobře starají. Také obřadní síň u hřbitovní brány je krásně opravená.

K historii hřbitova vydalo Kulturní a informační centrum Ivančice sedmdesátistránkovou brožuru Karla Figera a Jiřího Širokého s mnoha podrobnostmi, fotografiemi i citáty z dobových dokumentů. Najdeme tam i záznam z německy psané kroniky židovské školy v Ivančicích.

POHŘEB BEERA OPPENHEIMA

„Dne 26. 12. 1859, po 31 letech svého působení, zemřel ivančický rabín Beer Oppenheim. Jeho tělesné pozůstatky byly pohřbeny na zdejším židovském hřbitově dne 29. prosince. Této smuteční slavnosti se zúčastnili pozvaní hosté jako c. k. úředníci, důstojníci, městští radní a vážení měšťané. Přišlo mnoho hostů ze sousedních židovských obcí v čele s pány rabíny z Brna, Mor. Krumlova a z Kounic.

V deset hodin dopoledne byly přeneseny tělesné pozůstatky rabína Oppenheima do synagogy. Uvnitř byla synagoga na více místech potažena smutečním sukem, vyvolala ještě větší smutek i bolest nad touto ztrátou. Zpěvy, obvyklé při takové příležitosti, odzpívali pohořelický, miroslavský a ivančický kantor. Nato drželi velmi dojemnou řeč páni rabíni David a dr. Joachim Oppenheimové, synové zesnulého, kteří mu svou účastí vzdali poslední hold. Po nich po řadě promluvili výše jmenovaní páni rabíni, dále páni Da-

Židovský hřbitov v Ivančicích – na 1800 náhrobků na ploše 1250 m².

vid Zemer a Samuel Steiner a nakonec zdejší nadučitel Sborowitz.

Po skončení proslovů vyšel průvod z templu, vytvořil kruh přes celou uli-

ci, kde byly zazpívány žalmy určené pro tyto příležitosti. Poté se dal průvod na cestu k Božímu poli, provázený slzami truchlícího zástupu.

Náhrobek z roku 1832. Foto V. Jelínková.

Pořádek průvodu byl následující: nejprve školní mládež vedená svým učitelem a za ní pěvecký sbor v čele se jmenovanými pány kantory. Postupně následovali páni rabíni, pak rakev nesená mladými muži, kteří se střídali a po nich rodinní příslušníci zemřelého. V dalším pořadí šli přednosta c. k. Okresního úřadu pan Anderle s ostatními úředníky, c. k. důstojnictvo, představenstva židovské i křesťanské obce včetně radních a konečně velké množství účastníků, cizích i domácích, židů i křesťanů.

Průvod dosáhl hřbitova ve 12 hodin. Po obvyklých modlitbách byly ostatky rabína Oppenheima za zpěvu žalmů uloženy do hrobu. Řeč nad hrobem pak držel mladší syn zesnulého dr. Joachim Oppenheim. Přitom panovalo slavnostní ticho. Ani nikdo z těch, kdo se vyšplhali na hřbitovní zeď, si nedovolil narušit slavnost jakýmkoli hlukem.

O půl druhé skončil smuteční obřad a všichni se rozešli s očima červenými od pláče, aby si zemřelého podrželi ještě dlouho, dlouho ve svých vzpomínkách.“

Když porovnáme zápis z kroniky s tím, co se tady odehrálo za pouhých osmdesát let, zní to jako zpráva z jiných světů. Možná ale, že se také o jiné světy jedná.

text a foto **JIŘÍ DANIČEK**

Ivan Wernisch

TŘI BÁSNĚ A JEDEN TEXT

TRUMFY

Když jsou trumfy srdce,
řezník jimi pleská
o krvavý mramor

Žaludy když jsou trumfy,
srdci se krmí prasata

Kule když jsou trumfy,
všude všechno bzučí
jak mouchy u koryt,
jak mouchy nad špalky –
je třeba skrčit se, skrčit, a to je
konečně dobrý důvod k tomu,
abychom z hospody chodili domů
po čtyřech. Nu
a listy když jsou trumfy,
tu všechno se změní
tak najednou, jako kdyby se
nezměnilo nic

Rozumíš tomu? Všechno je tu
a pryč
a cesty šustí
a vzpomínka na nedožitý život
ještě dlouho voní jak
list rozemnutý v prstech

LEŽ

Když píšeš, tak lež
Lež jako věž

Ale co s věží,
kterážto leží?

Neleží, kráčí,
nekráčí, kráká
a mně je smutno,
neboť se smráká

Smráká se, smráká
a co dál

Vezmi ty lži
a hned je spal

Ach spal bych, ale
kde a s kým

Lež si s kým chceš

Ach ano, vím:
všechno, co chci, je
rým a šprým

SLYŠÍŠ TY PTÁKY

Slyšíš, ti ptáci
volají,
jako by volali
tebe

Ne, mne ne
Volají mé jméno,
mne ne

Jak rád bych věděl,
co znamená
mé jméno
v řeči ptáků

VYVRCHOLENÍ ŽÁDOSTNÝCH SLASTÍ

Jeden Bedřich, povoláním saldokontista, jednou napsal sbírku veršovaných básní. Nejprve napsal jednu báseň, pak druhou, pak třetí, čtvrtou, pátou a tak dále, až jich měl deset, tedy celou sbírku. Nazval ji Vyvrcholení žádostných slastí a odebral se s ní za svým nejlepším přítelem, rovněž saldokontistou, kterýžto si hned všech deset básní pozorně přečetl a pravil: Úžasné, ty jsi, Bedřichu, básník!

Také mám ten dojem, řekl Bedřich a šel domů spát, protože doba už byla pokročilá.

Bedřichův přítel však celou noc oka nezamhouřil. Řekl si totiž: Když může skládat básně Bedřich, stejný saldokontista jako já, a ještě ke všemu můj nejlepší přítel, proč bych nemohl skládat také. A napsal jednu báseň, první, a pak postupně druhou, třetí, čtvrtou a tak dále, ve stejném pořadí jako předtím Bedřich napsal deset veršovaných básní, tedy celou sbírku, a stejně jako Bedřich ji nazval Vyvrcholení žádostných slastí. A hned ráno, velmi časně, ji šel Bedřichovi ukázat.

Ted' zas užasl Bedřich. Zdá se, příteli, že i ty jsi básník, pravil.

Také mám ten dojem, řekl Bedřichův přítel. A dodal: Věřu, že jsem.

A Bedřich pravil: Víš, co je na tvých básních zvláštní? Že jsou úplně stejné jako ty moje.

Vskutku? podivil se přítel. A po chvíli přemýšlení dodal: Není však na tvých básních zvláštní přesně totéž?

No jo... podivil se Bedřich. Na mých básních je zvláštní přesně totéž.

* * *

Cenu Franze Kafky, jedinou mezinárodní literární cenu udílenou v České republice, přičkla letos porota básníku Ivanu Wernischovi. Na Staroměstské radnici ji v zastoupení laureáta 22. října převzal pražský antikvář a nakladatel Jan Placák. Těm, kdo dovedou poezii číst a občas to i udělají, není třeba autorovo dílo vykládat ani přibližovat. A je zajímavé, že vlastně ani těm, kteří to neumí a nedělají. I oni si totiž nějak uvědomují, že se v tomto případě jedná o něco mimořádného, co přesahuje obvyklý rámec. Co neuchopí ani nepostihnou, i kdyby se rozkrájeli. Zejména proto byl nejspíš Wernisch v letech normalizace zakázaným autorem. Normalizační básníci ho nenáviděli nenávidí, kterou neschopný cítí vůči všemu, o čem nepřiznaně ví, že sám nedokáže.

„Za letošní cenu Franze Kafky upřímně děkuji a přijímám ji s velkou radostí, i když mi není úplně jasné, čím jsem si ji zasloužil. Četli jste mé verše pozorně? Nespletli jste si mne s nějakým skutečným spisovatelem? No ale co, když ti někdo něco dává, nedělej drahoty a ber, než si to rozmyslí,“ přečetl vyjádření Ivana Wernische publiku Jan Placák. „Jakožto starobní důchodce potřebuji každou korunu. Každá cena je dobrá.“

Měli jsme v minulých letech možnost tisknout v *Roš chodeš* i v *Židovské ročence* několik autorových textů, některé vůbec poprvé. Pro tuto příležitost jsme z jeho rozsáhlého díla vybrali tři básně a jeden text. Není zcela jisté, že prokážou autora jako skutečného spisovatele. Ale lépe než jakýkoli komentář dokládají, o jakého básníka se tady jedná. *jd*

Texty jsou přetištěny z třídílného autorského výboru z díla Ivana Wernische *Příběh dešťové kapky*, který vydalo v roce 2010 nakladatelství Gema Art.

ROŠ CHODEŠ 2018 – REJSTŘÍK ČLÁNKŮ

Aktuální události

(Není-li uvedeno jinak, str. 3.)

100. výročí státu: Důvod k sebereflexi – úvaha k 28. říjnu (č. 10; Karel Hvizďala); Cena Gratias agit 2018 pro disidenty protestující v srpnu 1968 v Moskvě proti sovětské okupaci Československa (č. 7, str. 23; am); Česká edice jidiš komiksu *Příhody dohazovače Gimpla* (č. 6; am); Dopis vrchního zemského rabína k Novému roku 5779 (č. 9; K. E. Sidon); Hlavní město Jeruzalém, rozhlasová debata na téma (č. 1, str. 6–7); Kamenů zmizelých přibývá (č. 9, str. 2; am); Krav maga a jej tvorca – pamětní deska Imre Lichtenfelda – výstava a pamětní deska v Bratislavě (č. 8, str. 2; jf); Peroutkova cena pro Jakuba Szántó (č. 5, str. 23); Průzkum o stereotypu v českých školách (č. 2; am); Spomienka na A. Wetzlera (č. 7, str. 26; Olga Hrabovská); Trumpův test pro Jeruzalém – prezident Trump uznal Jeruzalém jako hlavní město Izraele, (č. 1; Zbyněk Petráček); Události na Slovensku (č. 3, str. 3, 9; jf); Výroční zasedání Amerického židovského výboru poprvé v Izraeli (č. 7, str. 3, 19; tk).

Autorské texty

Arendtová, Hannah: Básně v překladu Aleny Bláhové (č. 1, str. 15); **Czierniaków, Adam:** *Deník varšavského ghetta*. Ukázka z deníku v překladu Jiřího Červenky (č. 4, str. 12–13); **Denis, Carl:** Dvě básně v překladu Šimona Daníčka (č. 9, str. 20); **Haas, Hugo; Torberg, Friedrich:** ukázka ze vzájemné korespondence z exilových let v překladu Alžběty Peštové a Anety Horákové; poznámku o knize „*Milá Pampeliško*“ – „*Lieber Hugo*“ am (č. 9, str. 14–16); **Heschel, Abraham Joshua:** *Člověk a slovo*. Úryvek z knihy *Člověk hledá Boha. O modlitbě a řeči symbolů* přeložila Tereza Krekulová; poznámku o autorovi jd (č. 7, str. 18–19); **Chagall, Marc:** Básně (č. 4, str. 19); **Kroutvor, Josef:** *Být převozníkem*. Ukázka ze vzpomínky (č. 4, str. 18); **Kroutvor, Josef:** *Psaní a četba*. Ukázka ze vzpomínek (č. 3, str. 17; č. 5, str. 12–13); **Langerovi, František a Jiří:** z korespondence z let 1940–1942 (č. 3, str. 18–19); **Lappin, Elena:** *V které řeči se mi zdají sny*. Ukázka ze stejnojmenného románu v překladu Věry Trnkové, která napsala i poznámku o autorce (č. 2, str. 16–17); **Mišani, Dror:** *Možné násilí*. Ukázka z knihy v překladu Jindřicha Vacka (č. 6, str. 10–11); **Or, Amir:** Dvě básně v překladu Terezy Černé (č. 10, str. 19); **Pipes, Richard:** *Jasnost a úspornost slov*. Ukázka z knihy *Dějiny ruské revoluce* v překladu Ludka Bednáře (č. 8, str. 10–11, 18); **Poláček, Karel:** *Rozhovor o náboženských otázkách* (č. 9, str. 18); *S pomateností vonných bylin* – ukázka z izraelské poezie v překladu studentek Lauderova gymnázia; poznámku napsal Peer Friedmann (č. 3, str. 16); **Sedal, Ján:** SMS básně;

poznámku o autorovi napsal Arnošt Goldflam (č. 11, str. 18); **Sidon, Efraim. K.:** *Hrozba Judova Iva*. Poznámka vrchního zemského rabína k Novému roku (č. 10; str. 20); **Stach, Reiner:** *Nabídka k sňatku*. Ukázka z románu *Léta rozhodování* v překladu Michaela Půčka (č. 2, str. 11–13); **Šajmovič, Juraj:** *Raja jeho koniec*. Ukázka ze vzpomínek (č. 11, str. 12–13); **Trabalka, Valerian:** *Odkedy čítáme večer Šma*. Úryvek z knihy *Antológia Talmudu podľa A. Steinsaltza* (č. 8, str. 19); **Weiner, Richard:** *Presidentovo poselství*. Ukázka z knihy *Třásničky dějinných okamžiků* z roku 1918 (č. 11, str. 3, 23); **Wiesel, Elie:** Moji učitelé. Ukázka z knihy *Zpěv mrtvých* v překladu Josefa Mlejníka (č. 10, str. 16–17); **Wernisch, Ivan:** Tři básně. Poznámku k udělení Ceny Franze Kafky napsal jd (č. 12, str. 16); **Zadoff, Mirjam:** *Tak napřesrok v Marienbadu*. Ukázka z knihy v překladu Petra Dvořáčka (č. 10, str. 10–11).

Izrael: komentář Zbyňka Petráčka

(Není-li uvedeno jinak, str. 21.)

Boj na dvou frontách (č. 5); Jak bylo Oslo krásné (č. 10); Jak Izraelci vidí svět (č. 7); Jménem zákona (č. 3); Kdo posílí Sýrii? (č. 1); Kdo za to může (č. 12); Když se slaví 70 let (č. 4); Nejvlivnější Žid (č. 11); Proč zvláštní zákon (č. 9); Slabé „dny hněvu“ (č. 2); V pocitu vítězů (č. 6); Velmoc narozených dětí (č. 8).

Judaismus

Komentáře k Tóře od vrchního zemského rabína Efraima K. Sidona (str. 4)

Dobytí Egypta (Šemot) (č. 1); Jitro (č. 2); Kde začíná a končí kultura (paršat Ree) (č. 8); Lekach tov (paršat Tazria) (č. 3); Mošeho vina (paršat Chukat) (č. 6); Nicavim (č. 9); Padesátý (Emor/Behar) (č. 5); Pinchas (č. 7); Procitnutí krále (Vaješev) (č. 12); Sářin život (Chaje Sara) (č. 11); Střepy svatosti (Pekudej) (č. 2); Zabývat se slovy Tóry (Noach) (č. 10).

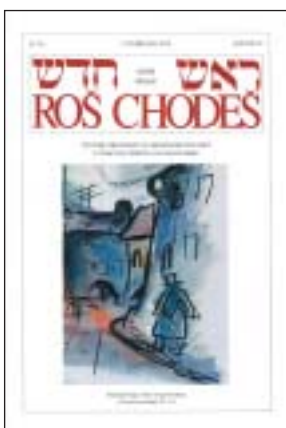
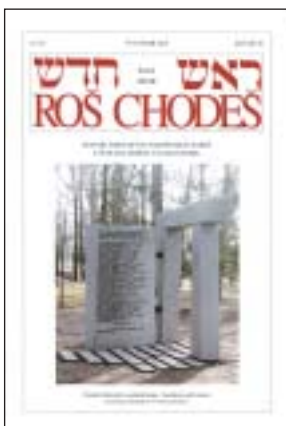
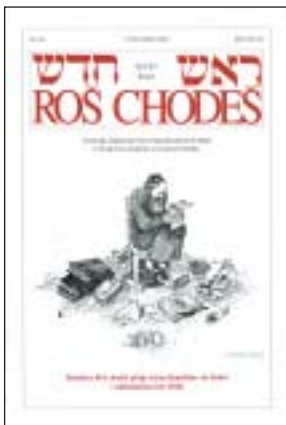
Komentář kantora Bryana Wooda (bw) či komentář rabína Jonathana Sackse (js) k Tóře (str. 5)

Dar Tóry ve Staronové synagoze (č. 5; bw); Dělení moci – Pinchas (č. 7; js); Chanuka (č. 12; bw); Judaismus je cesta, nikoli cíl (č. 3; js); Nutnost klást otázky (č. 1; js); Od Purimu do Pesachu (č. 3; bw); Po všechny dny jako poprvé (č. 10; bw); Proč končí civilizace (Ekev) (č. 8; js); Proč měl Jicchak rád Esava (Toldot) (č. 11; js); Tu bišvat (č. 2; bw).

Kalendárium

(Není-li uvedeno jinak, str. 23; rubriku připravují am a Radek Aubrecht.)

Baum, Oskar, básník, hudební kritik a dramatik – 135. výročí narození (č. 2); **Bergmann, Martin,** psychoanalytik

– 105 let od narození (č. 2); **Borská**, Ilona, spisovatelka a básnířka – 90 let od narození (č. 11); **Brod**, Max, spisovatel, literární znalec, hudební skladatel a propagátor české kultury, první editor díla Franze Kafky – 50 let od úmrtí (č. 12); **Capponi**, Věra, psychologka – 20 let od úmrtí (č. 6); **Československo** – 100 let od vzniku (č. 10); **Eidlitz**, Leopold, architekt – 195 od narození a 110 od úmrtí (č. 3); **Feigl**, Herbert, filosof – 30 let od úmrtí (č. 6); **Feuerlicht**, Viktor – vrchní kantor Staronové synagogy v Praze – 15 let od úmrtí (č. 3); **Gröbe**, Moritz, podnikatel – 190 let od narození (č. 9); **Haas**, Hugo, herec a režisér – 50 let od úmrtí (č. 12); **Hoffmann**, Camill, spisovatel a diplomat – 140 let od narození (č. 10); **Hostovský**, Egon, spisovatel – 45 let od narození (č. 5); **Karpeles**, Leopold, vlnonoš unijních vojsk v americké válce Severu proti Jihu – 180 let od narození (č. 9); **Klánský**, Ivan, klavírní virtuos – 70 let od narození (č. 5); **Kleinová**, Gertrude, mistryně světa ve stolním tenise – 100 let od narození (č. 8); **Kraus**, Arnošt Vilém, germanista, literární historik, kritik a překladatel – 75 let od narození (č. 4); **Kriegel**, František, lékař, voják a politik – 110 let od narození (č. 4); **Kriegelová**, Riva, manželka F. Kriegela – 17 let od úmrtí (č. 4); **Krumbachová**, Ester, filmová výtvarnice, kostýmní návrhářka, scenáristka a spisovatelka – 95 let od narození (č. 11); **Kulka**, Dan, sochař, autor mj. busty Franze Kafky – 80 let od narození (č. 7); **Lahola**, Leopold, spisovatel, dramatik a scenárista – 100 let od narození (č. 1); **Loos**, Adolf, architekt – 85 let od úmrtí (č. 8); **Masaryk**, Jan, politik – 70 let od úmrtí (č. 3); **Natonek**, Hans, literát a žurnalista – 55 let od úmrtí (č. 10); **Pěkný**, Tomáš, historik a publicista – 75 let od narození (č. 5), 5 let od úmrtí (č. 11); **pogrom zvaný křišťálová noc** – 80 let (č. 11); **pomník Franze Kafky** od Jaroslava Róny – 15 let od vzniku (č. 12); **Reder**, Bernard, malíř a sochař – 55 let od úmrtí (č. 9); **Schorsch**, Gustav, divadelní režisér – 100 let od narození (č. 1); **Schwarz-Červinka**, Josef, rozhlasový režisér, herec a překladatel – 15 let od úmrtí (č. 8); **Skoumal**, Petr, skladatel, klavírista a textař – 80 let od narození (č. 3); **Tigrid**, Pavel, novinář, editor, spisovatel a politik – 15 let od úmrtí (č. 8); **Torberg**, Friedrich, spisovatel, novinář a kritik – 110 let od narození (č. 9); **Ústav pro studium totalitních režimů** – 10 let od vzniku (č. 2); **Věrní zůstaneme!**, manifest na obranu republiky – 80 let od vzniku (č. 5); **Velká synagoga** v Plzni – 130 let od položení základního kamene (č. 12); **zákon o asanaci** Josefova a částí Starého a Nového Města v Praze – 125 let (č. 2).

Knižní anotace

(Není-li uvedeno jinak, str. 24.)

Allen, Woody: *Obhajoba šilencova* (č. 9); **Balajka**, Petr: *Ottla* (č. 12, str. 20); **Černil**, Vladimír: *Jutta* (č. 7); **de la Grange**, Henry-Louis: *Gustav Mahler* (č. 8); **Dvořák**, Jan;

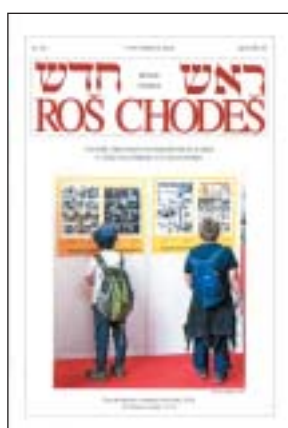
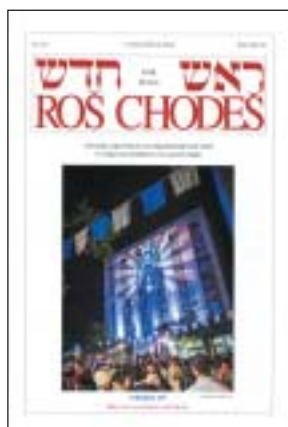
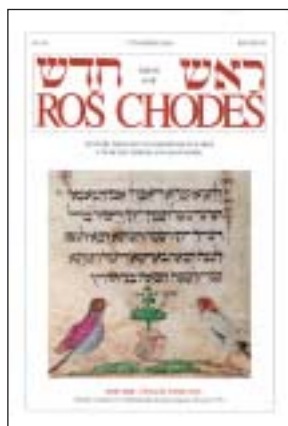
Hradilek, Adam: *Židé v gulagu* (č. 8); **Fíla**, Ivan: *Muž, který stál v cestě*. Román o Františku Kriegelovi (č. 9); **Grosman**, Ladislav: *Povídky* (č. 6); **Hausner**, Gideon: *Spravedlnost v Jeruzalémě* (č. 6); **Hemelík**, Martin – *Příběh rodiny Kolbenů ze Strančic* (č. 4); **Jindra**, Martin – *Sáhnout si do*

ran tohoto světa (č. 11); **Judt**, Tony: *Falešné ideje, cizí krev. Francouzská inteligence 1944–1956* (č. 7); *Kniha žalmů/Sefer tehilim* (č. 5); **Konrád**, György – *Paměti* (č. 4); **Koestler**, Arthur: *Neviditelné písmo* (č. 7); **Lappin**, Elena: *V jakém jazyce sním? Paměti* (č. 7); **Láníček**, Jan – *Ve stínu šoa. Československá exilová vláda a Židé během druhé světové války a po ní* (č. 4); **Novotný**, David, Jan – *Soukromá historie Páté čtvrti a okolí* (č. 2); **Oz**, Amos: *Příběh o lásce a tmě* (č. 7); **Petkevičová**, Tamara: *Bolest si věk nevybírám* (č. 10); *Příběhy Tichého údolí* – katalog k výstavě Středočeského muzea v Roztokách (č. 7); **Rich**, Dave: *The Left's Jewish*

Problem (č. 7); **Rosenbaum**, Anna: *The Safe House Down Under* (č. 10); **Shaw**, Irwin: *Láska v temné ulici* (č. 8); **Scholem**, Gershom: *Hlavní proudy židovské mystiky* (č. 8); **Stach**, Reiner – *Kafka 2 – roky rozhodování* (č. 1); **Steinová**, Iva: *Paměť židovských náhrobních kamenů, Jistebnice* (č. 2); *Stopy Židů v Pardubickém kraji* (č. 6); **Szpilman**, Wladyslaw: *Pianista* (č. 8); **Toman**, Jindřich: *Angažovaná čítanka Romana Jakobsona* (č. 3); **Vlčková**, Alena: *Židovská historie. Obec mikroregionu Přeštice* (č. 5); **Warburg**, Aby: *Porozumět umění, dějinám a kulturní historii* (č. 5); **Wette**, Wolfram: *Rotmistr Anton Schmid. Hrdina humanity a zachránce Židů* (č. 8); **Zadoff**, Mirjam: *Tak napřesrok v Marienbade. Ztracené světy židovských lázeňských kultur* (č. 3); *Žiji svou minulostí. Vzpomínky těch, kdo přežili holokaust a odešli do Švýcarska* (č. 1).

Osobnosti

Ambros, Peter – nekrolog překladatele a spisovatele (č. 2, str. 26; jd); **Bombert**, David – o životě a díle britského modernistického malíře (č. 9, str. 12–13; č. 10, str. 12–13; am); **Davouze**, Marta – vzpomínka na zesnulou vydavatelku a zakladatelku Centra Franze Kafky v Praze (č. 8, str. 23; jd); **Dezortová**, Věnceslava – zemřela novinářka a spisovatelka (č. 8, str. 26; red); **Eliáš**, Luděk – nekrolog herce, režiséra a publicisty (č. 8, str. 26; red); **Feigl**, Marion – nekrolog dcery slavného galeristy Hugo Feigla (č. 4, str. 20; ap); **Forman**, Miloš – nekrolog režiséra (č. 5, str. 11; am); **Goscinyň**, René – o autorovi komiksových antihrdinů (č. 7, str. 20; am); **Herman**, Josef – o pozapomenutém expresionistickém malíři původem z Varšavy (č. 8, str. 8–9; Jan Placák); **Herz**, Juraj – nekrolog režiséra a herce (č. 5, str. 3, 15; jd); **Jablonský**, Vladimír – nekrolog právníka (č. 10, str. 9; tk); vzpomínku na VJ psal Michael Žantovský (č. 10, str. 9); **Jurečková**, Katka – nekrolog oblíbené členky obce, hebraistky a předsedkyně B'nai Brit (č. 5,

str. 15; tk); **Lanzmann**, Claude – nekrolog francouzského režiséra, autora filmu *Šoa* (č. 8, str. 3; Lukáš Příbyl); **Lorenková**, Anna – nekrolog přeživší šoa, aktivní pracovnice v samizdatu a autorky stovky nahrávek vzpomínek přeživších (č. 11, str. 17; am); **Marom**, Hugo – nekrolog Wintonova dítěte, letce a architekta (č. 2; str. 3; am); **Nussbaum**, Felix – o malíři z Německa (č. 12, str. 12–13; Jan Placák); **Pavel**, Jiří – nekrolog spisovatele (č. 6, str. 23; tk); **Pipes**, Richard – nekrolog historika a poradce prezidenta R. Reagana (č. 7, str. 16–17; am); **Pokorný**, Václav – o pamětníku Franze Kafky (č. 6, str. 14–16; Tomáš Mazal); **Roth**, Philip – nekrolog spisovatele (č. 7, str. 8–9; am), poznámku k fotografii napsal Karol E. Sidon (č. 7, str. 9); **Štichová**, Eva – nekrolog pamětnice a pedagožky (č. 2, str. 23; Pavel Straka); **Tigris**, Pavel: o semilských předcích novináře, vydavatele a politika (č. 1, 10–11, 14; Pavel Jakubec); **Váňa**, Moše – nekrolog oblíbeného člena obce a provozovatele košer vinařství (č. 12, str. 3; Akiva Šichman, jd); **Waldes**, Jindřich – o životě a sběratelství podnikatele a mecenáše (č. 11; str. 8–9; ap); **Wollheim**, Gert Heinrich – o málo známém malíři z Německa (č. 11, str. 19; Jan Placák).

Publicistika

Campagna di Roma, několik zastavení v okolí Říma: Castelli Romani a Palestrina (č. 9, str. 10–11; č. 10, str. 14–15; jd); Co nového v Českém Krumlově (výstavy Marka Podwala a Chaji Rajnišové) (č. 6, str. 13; am); Dershowitz versus West, debata o bojkotu Izraele v texaském Dallasu (č. 2, str. 20; překlad am); Děti Maislovky po deváté (č. 6, str. 17; Věra Trnková); Finchleystrasse. Galerie Ben Uri a emigrantské umění v Británii (č. 8, str. 16–17; am); Hanuš Adel a plzeňský osmý oddíl židovských skautů (č. 3, str. 15; projev Petra Náhlíka v Plzni); Chabad na Mars? O tom, jak si některé vlády vybírají „své“ Židy (č. 11, str. 10–11; am); Kéž je konec zlobě svévolníků – o mimořádném pomníku Židů v Suchdole nad Lužnicí (č. 2, str. 8–9; jd); Máme toho dost – britští Židé versus Jeremy Corbyn (č. 5, str. 8–10; am); Na paměť Hroubovic-kým – o novém památníku v někdejší židovské obci na Chrudimsku a její historii (č. 1, str. 8–9; am); Masarykův les u Saridu (č. 5, str. 20; am); Na paměť Noriho Harela – o vzpomínkovém setkání na počest legendy izraelského letectva (č. 2, str. 19; Peter Werner a Jana Tesserová); Ostrůvek naší kultury – o Centru pronásledovaného umění v Solingu a Jürgenu Serkem (č. 6, str. 8–9; tk); Polská perspektiva – příspěvek k debatě o kauze „polského zákona o holocaustu“ (č. 3, str. 20; Marciej Ruczaj); Seminář Židovská identita, komunita a paměť generací v Bratislavě (č. 4, str. 17; Michaela Hapalová); Senzace se nekoná – nakladatelství Gallimard se vzdalo vydání antisemitských pamfletů F. Céline (č. 2, str. 18–19; Jan Machonin); Stopy holocaustu začínají v Německu – poznámka prof. Shloma Avineriho k polskému zákonu o holocaustu

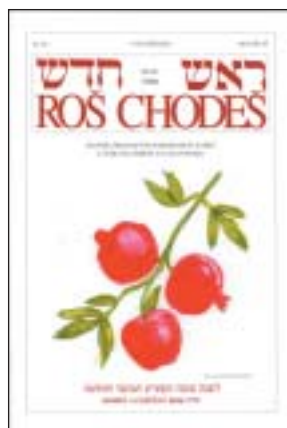
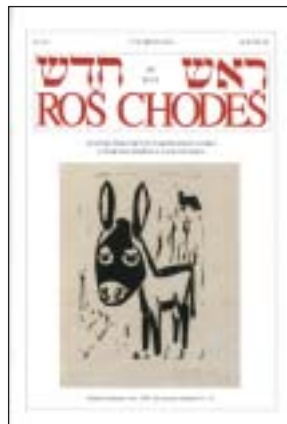
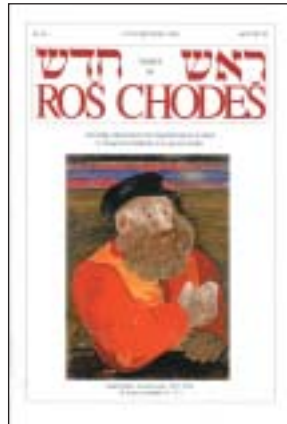
(č. 4, str. 23); Třicet let od demonstrace na National Mall – o vyjádření solidarity amerických Židů se sovětským Židovstvem (č. 1, str. 20; Jan Machonin); Tváře a příběhy – o uchovávaní vzpomínek a fotografií z rodinných archivů v ŽMP (č. 1, str. 16–17; Hermína Neuner); Vídeňské umění ve veřejném prostoru – o připomínkách holocaustu ve Vídni (č. 4, str. 10–11; am); Židé nebyli pasivními oběťmi, poznámka k výroku polského premiéra (č. 3, str. 23; Leo Pavlát).

Recenze knih

Czerniaków, Adam: *Deník varšavského ghetta* (č. 12, str. 10; část předmluvy Marcina Urynowicze); **Finkelstein**, Israel; **Silberman**, Neil Asher: *David a Šalomoun. Počátky mesianismu ve světle moderní archeologie*. Recenze s ukázkami (č. 8, str. 12–13; jd); **Frischerová**, Helena: *Dny mého života* (č. 1, str. 19, 23; am); **Grossman**, David: *Přijde kůň do baru* (č. 5, str. 17; hu); **Gruenbaum**, Michael: *Někde ještě svítí slunce* (č. 5, str. 16; am); **Gundar-Gošenová**, Ajelet – *Probudit lvy* (č. 11, str. 20; hu); **Katona**, Livia: *História židovských škol na južnom Slovensku* (č. 6, str. 20, jd); **Laufer**, Eduard – *Spomienky*. Recenze s ukázkami (č. 7, str. 14–15; jd); **Podwal**, Mark – *Kadiš pro Dąbrowu Białostockou* (č. 9, str. 9; am); **Roth**, Joseph: *Cesta do Ruska* (č. 9, str. 17; jd); **Scholem**, Gershom: *Hlavní proudy židovské mystiky* (č. 12, str. 11; z předmluvy Roberta Altera); **Slíva**, Jiří: *Můj šálek Kafky* (č. 1, str. 18; jd); **Stach**, Reiner: *Kafka. Rané roky / Léta rozhodování* (č. 2, str. 10; am); **Tichý**, František: *Transport na věčnost* (č. 5, str. 16; am); **Zadoff**, Mirjam: *Tak napřesrok v Marienbadu. Ztracené světy židovských lázeňských kultur* (č. 10, str. 8–9; am); *Židovský majetek na zámku Sychrov* (č. 3, str. 14; tk).

Recenze festivalů, filmů, divadel a výstav

Album Praha – o málo známém pražském cyklu Friedricha Feigla vystaveném v Galerii Ztichlá klika (č. 3, str. 12–13; ap); **Ben Gurion, epilog** – o pozapomenutém a nově objeveném filmovém rozhovoru s prvním izraelským premiérem (č. 12, str. 9; Michaela Rozov); **Donna Dianna** a osud Emila Nikolause Josepha von Reznicka (č. 4, 16–17; tk); **Feigl, Friedrich**, nově objevené obrazy v Galerii Ztichlá klika (č. 4, str. 15; ap); **Foxtrot** jako osud – o novém filmu režiséra Samuela Moaze (č. 5, str. 14; Pavlína Schultz); **I * Mamma** od Hadar Galron v divadle ABC (č. 4, str. 14; am); **Imigrantí a britský design**, informace o výstavě v britském Židovském muzeu (č. 1, str. 13; am); **Jankel Adler a ti druzí** – první souborná výstava malíře ve Wuppertalu (č. 7, str. 12–13; Jan Placák); **Kolnoa** podruhé – o Festivalu izraelského filmu v Praze (č. 11, str. 14–15; am); **Příběhy Tichého údolí** – o výstavě Středočeského muzea v Roztokách (č. 7, str. 10–11; am); O identitě a humoru: Letošní **Svět knihy** hostil přední izraelské autory (č. 6, str. 12–13; am); Když dva dělají totéž. Úvaha

nad dvěma výklady Uhdeova **Zázraku v černém domě** (č. 8, str. 14–15; Josef Mlejnek).

Rozhovory

(Není-li uvedeno jinak, str. 6–7.)

Gavron, Asaf – s izraelským spisovatelem nejen o jeho knize *Osada na pahorku* (č. 7; hu); **Kosáková**, Eva – s kunsthistoričkou a malířkou o jejich rodičích a vlastní tvorbě (č. 9, str. 6–9); **Laiguel-Lavastinová**, Alexandra – s francouzskou filosofkou o morální odpovědnosti zemřít; přeložil Jan Machonin, poznámku o autorce napsal jd (č. 2, str. 14–15); reakce na rozhovor (č. 3, str. 9); **Láníček**, Jan – s historikem o knize *Ve stínu šoa. Československá exilová vláda a Židé během druhé světové války a po ní* (č. 6, str. 18–19; am); **Lucca**, Enrico – s italským historikem o jeho práci o Hugo Bergmannovi (č. 4, str. 6–8; am); **Mann**, Jindřich – se spisovatelem nejen o jeho slavných předcích (č. 3, str. 6–8; am); **Miller**, Benjamin – s izraelským politologem o izraelsko-amerických vztazích (č. 11; hu); **Mišani**, Dror – s izraelským autorem detektivních románů (č. 6; am); **Or**, Amir – s izraelským básníkem o poezii v moderním židovském státě (č. 10; hu); **Petráček**, Zbyněk – s komentátorem dění na Blízkém východě o izraelské společnosti a politice (č. 5, str. 6–7, 11; am); **Regnerová**, Tereza – s programovou ředitelkou festivalu Kolnoa (č. 11, str. 15; am); **Rich**, Dave – s britským odborníkem na antisemitismus o nové levici (č. 10; am); **Stern**, Tomáš – s předsedou bratislavské židovské obce (č. 2; 6–7, 15; jd); **Szántó**, Jakub – s blízkovýchodním zpravodajem ČT (č. 12, str. 6–8; am); **Trabalka**, Valerian – se slovenským sochařem a judaistou (č. 8; jd).

Výběr z českého tisku: ...a další události

(Není-li uvedeno jinak, str. 22; rubriku připravuje jd.)

Chazarská mafie... (č. 9); Jsem nomádka... (č. 10); Malí a osamělí... (č. 2); Na třetí pokus (č. 12); Oranžové víno... (č. 5); Pochmurné citace... (č. 8); Přejde kůň do baru... (č. 3); Velkorysá nabídka... (č. 6); Vždycky jim vadil... (č. 11); Za starou Prahu... (č. 7); Zásadní omyl... (č. 1); Židoteror na Moravě... (č. 4).

Zprávy ze světa

(Není-li uvedeno jinak, str. 28; rubriku připravuje am.)

č. 1: Zatykač na Kirchnerovou; Nový polský premiér; Židovské muzeum ve Ferrare; Lekce o holocaustu pro přistěhovalce; Zemřel William Pachner; Kalkatské synagogy.

č. 2: Británie vyznamenala zachránce; FPÖ v rakouské vládě; Tatér z Osvětími; Památková ochrana pro varšavské podzemí; Labouristé, obhájci Hizballáhu.

č. 3: Kontroverzní zákon; Izraelská cena za literaturu pro Davida Grossmana; Střelec na Floridě; Paul Simon se loučí; Prezidentské volby v Tel Avivu; Akademie pro ladino; Interaktivní mapa evropských synagog.

č. 4: Teror v Izraeli; Tři billboardy na Victoria Street; Nefunkční zákon; Synagoga na Balatonu; Cena pro N. Šaranského; Proti vyhoštění uprchlíků.

č. 5: Otevřená společnost odchází z Maďarska; Zrušené vztahy; Petice proti antisemitismu; Ginzova měsíční krajinu do vesmíru; J. K. Rowlingová proti antisemitismu; Cohen zahraje Cohena.

č. 6: Zemřel Philip Roth; Ken Livingstone odchází; Oslava v Londýnu; Doktorát pro Jána Vilčeka; Abramovič nedostal vízum; Útok na starostu v Soluni; Navrácení dokumentů.

č. 7: USA končí v Radě OSN; Zápalní draci z Gazy; Dražba rukopisu Franze Kafky; Nové centrum v obřadní síni v Bostonu; Proti sčítání Romů v Itálii; Pamětní jízda Evropou; Vídeňský starosta Jeruzaléma; Exulanti z roku 1968 ve varšavském Židovském muzeu Polin.

č. 8: Izrael zachránil záchranáře v Sýrii, příslušníky Bílých příleb; spory v britské Labour Party; Židovský stát dle zákona; Synagoga v Deventeru zůstává; Technologie pomohly; Zemřela rekordmanka Irena Szewińska.

č. 9: Zemřel senátor John McCain; Zachránkyňe Janomamů; J. Corbyn uctil teroristy; Přiznání kvůli otci.

č. 10: Místo Federace Chabad; Francouzský prezident v synagoze; Konec americké podpory pro UNRWA; Konec belgické podpory pro palestinské školy; Nová jména ulic v Tunisku; Acom proti BDS; 14,7 milionu Židů na světě.

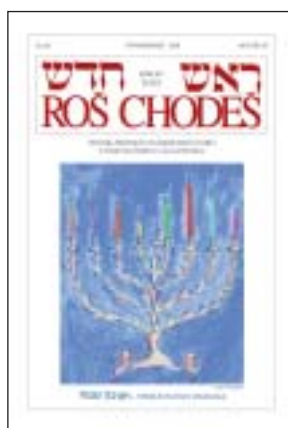
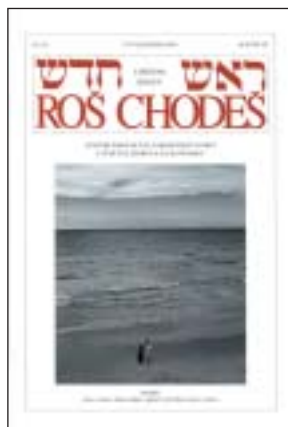
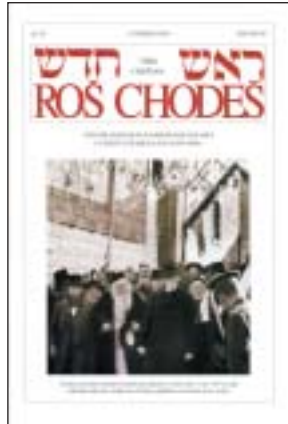
č. 11: Teror v synagoze v Pittsburghu; Mikve ve Vratislavi; Hatikva v Abú Zabí; Vnučka Mussoliniho tweetuje; Košer veletrh ve Varšavě; Britové do Německa; Sidur Marilyn Monroe v dražbě.

č. 12 (str. 24): Potomci sefardských Židů se vracejí; Bojkot Izraele; Zemřela sestra Cecylia; Sir Ben Helfgott; Ceny Emmy 2018; Zemřeli William Goldman a Stan Lee.

Židovské památky

Odkud pocházeli A. Goldstein či J. Brady – informace z průzkumů židovských hřbitovů v jižních Čechách (č. 8, str. 20, 26; Iva Stejnová); Neologická synagoga v Žilině – o historii a rekonstrukci budovy (č. 5, str. 18–19; Pavel Frankl); Přístav Ostia a jeho synagoga (č. 11, str. 16–17; jd); Synagoga na Sibiři – o židovských vojácích v carské armádě a jejich synagoze v Tomsku (č. 3, str. 10–11; Jan Machonin); V zemi pagod: o předválečné barmské komunitě a jejich pozůstatcích (č. 1, str. 12–13; Pavlína Schultz); Ze Znojma do Ivančic, o památkách jižní Moravy (č. 12, str. 14–15; jd); Zmýlená také platí – o židovských hřbitovech v Mirovicích a Miroticích (č. 9, str. 19; jd).

Zkratky jmen redaktorů a stálých spolupracovníků redakce: am: Alice Marxová; ap: Arno Pařík; hu: Hana Ulmanová; jd: Jiří Daniček; jf: Jaro Franěk; ra: Radek Aubrecht; tk: Tomáš Kraus. (Připravila am.)

IZRAEL: Kdo za to může

Teroristické či kriminální útoky se stávají a leckdy cílí na Židy. V západním světě jich spíše přibývá. Přesto je jen málo protižidovských útoků takového ražení, že vyvolají mimořádný ohlas i v Izraeli. Že přinesou takovou „přidanou hodnotu“, která se stane předmětem širší debaty.

Takovým protižidovským útokem byla hromadná vražda v košer obchodě v Paříži v lednu 2015. (Radikální muslim Amedy Coulibaly zastřelil čtyři Židy, viz *Reh* 2/15.) „Přidanou hodnotou“ byl fakt, že se odehrála ve stínu vystřílení redakce časopisu *Charlie Hebdo*, takže následná demonstrace odporu se nesla ve znamení boje za svobodu slova, ne boje s šířením antisemitismu, notabene antisemitismu muslimského. A to, že prezident Hollande odmítl označit ideový zdroj útoku. Prohlásil, že „tito teroristé a fanatici nemají nic společného s náboženstvím islámu“.

Nyní bylo takovým útokem přepadení synagogy Strom života v americkém Pittsburghu, kde fanatici konspiračních teorií Robert Bowers o šabatě postřelil 11 členů židovské kongregace. „Přidanou hodnotou“ je fakt, že šlo o největší i nejvražednější protižidovský útok v dějinách USA, země, kde se Židé vždy cítili relativně bezpečně a kterou stále považují za útočiště pro pří-
padně průšvihů třeba v Evropě.

Proto je útok z 27. října tématem, které nevybledlo ani v listopadu, a to v Izraeli ani v USA. A pak ještě z důvodu, který se sice veřejně moc neprobírá, ale je nepominutelný a příznačný pro západní společnosti rozdělené hlubokými názorovými příkopky. Útok v Pittsburghu je více než jiné „střílečky“ využíván pro různé interpretace zavinění či jako politická zbraň toho či onoho názorového tábora proti táboru opačnému.

K tomu napsal zásadní text do listu *The Jerusalem Post* novinář Seth Frantzman. Je to rodák z USA žijící v Izraeli, takže má židovskou zkušenost z obou břehů Atlantiku. Tím spíše, že hodně reportoval i z Evropy, zejména v době migrační kalamity, tudíž má širokou možnost srovnání. A v neposlední řadě patří k novinářům, z jejichž textů nepoznáte, koho volí. Snaží se vnímat argumenty napříč názorový-

mi bublinami, což je v polarizované době práce sice nevděčná, ale o to záslušnější.

S AMERICKÝMI BRÝLEMI

Nejprve fakta. V sobotu 27. října vtrhl do synagogy Strom života Robert Bowers (46). Začal střílet z útočné pušky a tří pistolí. Zabil 11 přítomných, další zranil, pak byl zatčen. Vyšlo najevo, že je „osamělým vlkem“ nenapojeným na organizované skupiny, mužem žijícím ve světě konspiračních webů a teorií, jenž při útoku křičel: „Všichni Židé musí zemřít!“

A teď se podívejme, jak to reflektuje Seth Frantzman. Podle něj Robert Bo-

Synagoga v Pittsburghu se jmeny jedenácti zavražděných.

wers vyjadřuje světonázor těch radikálních bělochů v USA, kteří se cítí poraženi globalizací i vzestupem pokrokové levice a výraz „globalisté“ užívají zá-
stupně pro Židy. Bowers věří, že prezident Donald Trump je globalista. Věří, že Židé organizují příliv uprchlíků do USA, kdežto Izrael zůstává před týmiž uprchlíky chráněn. Prostředím, ze kterého vzešel útok v Pittsburghu, shrnuje to Frantzman, je tedy síť spojující protižidovské rasisty.

Protižidovskou motivací se útok z Pittsburghu nevymyká tomu, co se stalo v Paříži v lednu 2015. Ale vymyká se tím, čemu autor říká „americké brýle“. Ty se nesoustředí na to, jak se vypořádat se záští šířící se Amerikou, ale na to, komu za útok přičíst politickou vinu. „Byl jsem šokován,“ píše Frantzman, „jak rychle se masové vraždy v Pittsburghu, dokonce ještě než byl znám počet obětí, chytilo téma obviňování jiných.“

Nejprve se diskutovalo o „bezpečnosti“. Prezident Trump řekl, že problémem je nedostatek ozbrojených strážců, jako by se lidé měli modlit za ochranou a ploty, obklopeni nenávisť. S tím Frantzman nesouhlasí. Odkazuje na mnohé synagogy v Evropě, které mu připomněly pevnosti. Proto píše téměř radikálně: „Modlit se bez bezpečnostních opatření je základním lidským právem. Přítomnost ochranných bariér nám sděluje, že jsme tu nechťeni, ohrožení, že nejsme v bezpečí.“

OBVIŇTE IZRAEL, ŽIDY A TRUMPA

Hlavním hromosvodem je však Donald Trump, Židé v jeho administrativě a Izrael. Frantzman to dokládá citacemi.

„Tento prezident to umožnil,“ napsala novinářka Julia Ioffeová. „Tady, kde žijete. Doufám, že přestěhování ambasády tam, kde nežijete, za to stálo.“ Srozumitelně řečeno: „Šílenec Trump přesunul americkou ambasádu v Izraeli z Tel Avivu do Jeruzaléma, tak se nedivte, že v Americe přišla odplata.“ Stejná logika si oblíbila výrazy „Jewish enablers“ či „Jew who enable Trump“ („židovští umožňovači“ či „Židé, kteří umožňují

Trumpa“). Prostě ti, kdo sice správně kritizují nenávisť, ale sami polevují v nenávisti vůči prezidentu Trumpovi.

Nebo baronka Jenny Tongeová, členka britské Sněmovny lordů. Útok pokládá za děsivý zločin, ale vzápětí položí řečnickou otázku: to nenapadlo Bibiho a současnou izraelskou vládu, že jejich akce proti Palestincům podnítl antisemitismus?

A když Frantzman napsal předsedovi židovské federace Pittsburghu, ozval se mu někdo v jeho zastoupení: „Až se vrátí z Izraele, bude zvyklý na rasistické střílení Palestinců na Západním břehu a v Gaze. Tam je každý týden víc mrtvých než tady za celou historii synagogy.“

„Toto jsou odpovědi na největší masakr Židů v americké historii,“ píše Frantzman. „Obviňte Izrael. Obviňte Židy. Obviňte Trumpa. A tyto odpovědi až příliš často přicházely od lidí na levice.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

NA TŘETÍ POKUS ...a další události

Vybráno z českých médií/

Většina médií obsáhle připomněla, že před 80 lety v noci z 9. na 10. listopadu 1938 v Německu a také v obsazených Sudetech došlo k obrovskému pogromu, kterému se říká „křišťálová noc“. ■ Projekt *Největší Slovák* odvysílá veřejnoprávní instituce Rozhlas a televize Slovenska (RTVS). Do upoutávky zařadila také Tisa s titulkem „Válečný zločinec, nebo mučedník?“. Společně s Tisem se do upoutávky dostali také Milan Rastislav Štefánik, Marie Terezie a Alexander Dubček. Po protestech židovských organizací i veřejnosti musela RTVS upoutávku stáhnout z vysílání a Tisa v anketě vyřadila. (Novinky.cz, 8. 11.) ■ Jak říká stará, lehce poupravená moudrost, fotbal je hra, kterou hrají 90 minut proti sobě dva týmy o jedenácti hráčích. A pokaždé, když se střetnou v Praze Sparta a Slavia, je člověku na zvracení, protože si myslí, že některé věci jsou snad z dobrých důvodů za námi. Jenže ho to jen usvědčí z naivoty. Nejsou a zjevně se ani neblíží čas, kdy nebudeme muset při derby z tribun poslouchat hromový pokřik „Jude Slavia“, vycházející z hrdel nejen pár rasistických pomatenců z tvrdého jádra spartánského kotle, ale i obyčejných, slušných lidí. (ČRo plus, 8. 11.) ■ Zajímavým turistickým místem je Muzeum života židovské obce v Divišově. Expozice je zaměřená na život židovské obce v regionu. Židovské osídlení se v Divišově datuje již od roku 1685. Synagoga byla postavena v první polovině 19. století a v ní se nachází muzeum. Otevřeno má jen po telefonické dohodě. Byla postavena na počátku 19. století a v letech 1854–1856 byla přestavěna v klasicistním stylu, přičemž došlo i k jejímu zvětšení. V roce 1995 byla budova synagogy převedena do vlastnictví Židovské obce v Praze, městem byla obnovena vnější fasáda a od roku 2004 slouží jako muzeum představující život Židů žijících v obci Divišov, kde se nachází i židovský hřbitov. (Benešovský deník, 9. 11.) ■ Obyvatelé Prostějova si již brzy budou moci prohlédnout, jak v minulosti vypadaly zdejší židovské uličky. Člen spolku Hanácký Jeruzalém Jan Lázna nyní staví věrný papírový model zaniklého židovského města. Počítá zároveň s tím, že v budoucnu vytvoří i virtuální prohlídku. V Prostějově bylo po Mikulově druhé

největší ghetto na Moravě. Židé tvořili až čtvrtinu obyvatel města a významně se podíleli na jeho hospodářském a kulturním rozvoji. Většina Židů bydlela v domcích v centru, dodneška z nich zůstal stát pouze jediný blok. Jan Lázna se rozhodl ghetto zrekonstruovat v papírovém modelu, hotovou má jeho první část, která je nyní k vidění na výstavě *Zmizelé (a znovuobjevené) židovské město*, již mají lidé možnost poslední týden vidět ve Špalíčku. (iRegiony Impuls.cz) ■ „Nebyl jsem žádný disident. Já se od ničeho neoddělil. Usiloval jsem pouze být sám sebou. A když mi byla nabídnuta možnost, abych udělal něco nejen pro sebe sama, ale také pro společnost, pokusil jsem se o to. A dělal jsem, co jsem mohl. Třeba to, že jsem mezi prvními podepsal Chartu 77. Nebylo to nic víc, než že jsem se zavázal sám sobě, že nepodlehnu ani svodům snazšího života, ani nátlaku,“ říká Luboš Dobrovský, novinář, diplomat, politik a překladatel. Narodil se 3. února 1932 v Kolíně, a to do typické středoevropské rodiny – ve smyslu etnickém a rasovém. Tatínek Ludvík Hammerschlag byl Žid, maminka Marie, za svobodna Sýkorová, pocházela z rodiny sudetské Němky z Líní u Plzně a úplně normálního českého ševce. (ČRo – Vltava.cz) ■ Z odkazu Tomáše Bati vybudoval jeho nevlastní bratr Jan Antonín světové obuvnické impérium. Vše změnila druhá světová válka a nespravedlivé očernění, které z druhého jmenovaného v očích veřejnosti udělalo kolaboranta. „Ve skutečnosti pomáhal Židům uprchnout před Hitlerem,“ říká John Nash, vnuk J. A. Bati. „Je to neuvěřitelná situace. Nominován byl na Nobelovu cenu míru za pomoc při přestěhování desetitisíců evropských válečných uprchlíků do Brazílie. Kandidatury se ale vzdal a doporučil maršála Cândida Rondona za práci s brazilskými indiány. K tomu máme ještě papežem podepsaný

dokument z Vatikánu z roku 1943, který je pro Jana v podstatě vstupenkou do nebe. Vatikán věděl, že Jan pomohl více než dvěma tisícovkám Židů uprchnout z Československa před Hitlerem. Pověst kolaboranta na něm však ulpěla až do roku 2007, kdy jsme spolu s jeho dalšími potomky u českých soudů dosáhli jeho rehabilitace. Povedlo se to ale až na třetí pokus. Poprvé jsme to zkusili v roce 1968, podruhé v roce 1993, ale vyšlo to až v roce 2007.“ (Týden.cz, 12. 11.) ■ „Krátkodobé vzrušení v českém veřejném prostoru vyvolala cesta Jaromíra Nohavici do Moskvy. Písníčkář tam v Kremlu převzal Puškinovu medaili od Vladimíra Putina, dojatě přítom pohovořil o svém vztahu k ruským básníkům a jejich poezii. Taky jsem si to video pustil. Přivedlo mě k myšlenkám na různé ruské umělce, které drtila ruská moc, v jejíž přízni se zdejší hvězda tak potěšeně vyhřívala. Třeba na spisovatele Sergeje Dovlatova, hlavní postavu skvělého filmu Alexeje Germana ml. Jistě se v dějinách ruské literatury dají najít tragičtější, strašlivější osudy než ten Dovlatovův. Narodil se v roce 1941, napůl Armén, napůl Žid, tři roky vojny sloužil jako člen stráže v trestaneckém táboře (těžko si představit, jak může tohle dolehnout na trochu citlivější duši). Nějakou dobu žil v tehdejší Leningradě, přátelil se s Josifem Brodským, pozdějším nositelem Nobelovy ceny, kterého režim přinutil k emigraci. Psal, ale nebyl oficiálně publikován, šířil svoje věci samizdatem, dostaly se do emigrantského časopisu, proto si na něj později došlápl sovětský represivní aparát. Koncem sedmdesátých let Dovlatov taky emigroval, dělal mimo jiné v New Yorku taxikáře. V Americe vycházely jeho texty v ruských exilových nakladatelstvích, byl přeložen i do angličtiny. Skutečného věhlasu ale jeho prózy dosáhly až po pádu komunismu, toho už se však Dovlatov nedožil, zemřel na srdeční záchvat v roce 1990, bylo mu osmačtyřicet,“ píše na EchoPrime.cz Ondřej Štindl. (18. 11.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Dne **1. prosince 1968**, tedy před **50 lety**, zemřel ve Vídni významný český divadelník a filmový herec, scenárista, režisér a producent **HUGO HAAS** (nar. 19. 2. 1901 v Brně). Po úspěšné kariéře v rodné zemi (za všechny jmenujme jeho filmové role v adaptacích Poláčkových děl či v Národním divadle roli doktora Galéna v Čapkově *Bílé nemoci*; toto dílo také roku 1937 zrežiroval pro film, pro který spolu K. Čapkem napsal scénář). Spolupracoval i se svým bratrem, hudebním skladatelem Pavlem Haasem,

kteří byl zavražděn v Osvětimi. V dubnu 1939 se Hugo Haasovi podařilo utéct z okupovaného Československa, dostal se do USA, kde působil jako herec a pedagog na herecké škole, později se prosadil i v Hollywoodu. Od roku 1961 žil ve Vídni (údajně proto, aby byl co nejbližší Brnu), občas účinkoval v televizi. Do rodné země se vrátil jen jednou, v listopadu 1963, a pak zde byl uložen jeho popel. Rodinný hrob lze nalézt na židovském hřbitově v Brně-Židenicích. (Jeho osobnost jsme připomněli v zářijovém čísle korespondencí s přítelem Friedrichem Torbergem.)

Dne **2. prosince 1888**, tedy před **130 lety**, byl položen základní kámen **VELKÉ SYNAGOGY V PLZNI** (po Jeruzalému a Budapešti největší synagogy na světě). Velká synagoga je postavena v neorenesančním slohu s maurskými prvky podle plánů vídeňského architekta Maxe Fleischera přepracovaných plzeňským stavitelem Emanuele Klotzem a její stavba probíhala v letech 1888 až 1892. Jedná se o monumentální budovu se dvěma 45metrovými věžemi a trojlodní dispozicí. Interiér synagogy je zdoben výmalbou s rostlinnými motivy a součástí jsou též varhany z roku 1890. Ve dvoře synagogy se nachází patrový rabínský dům.

Jaroslav Róna: Pomník Franze Kafky. Foto archiv.

Během druhé světové války sloužila budova jako skladiště, po válce byla až do roku 1973 využívána opět k bohoslužebným účelům. Do konce komunistického režimu pak chátrala. V roce 1992 byla synagoga prohlášena kulturní památkou a v letech 1995 až 1997 prošla rekonstrukcí. Na jaře 1998 byla synagoga slavnostně znovuotevřena pro veřejnost. V září téhož roku se v ní na Roš hašana konala první bohoslužba ve svobodné zemi. Od té doby se zde uskutečnilo velké množství kulturních akcí, průběžně se konají zajímavé fotografické výstavy. V současné době se plánuje důkladná rekonstrukce jejího interiéru, která začne příští rok a potrvá několik let.

Před **50 lety**, dne **20. prosince 1968**, zemřel v Tel Avivu pražský německý spisovatel, novinář, hudební skladatel a kritik známý především jako přítel Franze Kafky a správce jeho pozůstalosti, jako překladatel českých básníků do němčiny a znalec a propagátor hudby Leoše Janáčka **MAX BROD** (nar. 27. 5. 1884).

Dne **4. prosince 2003**, tedy před **15 lety**, byl na Starém Městě pražském vedle Španělské synagogy odhalen **POMNÍK FRANZE KAFKY**.

Navrhl jej sochař a malíř Jaroslav Róna, jenž se nechal inspirovat autorovým textem *Popis jednoho zápasu*. Vytvořil beztvářou a bezhlavou sochu, jíž sedí na ramesnou křehká postava F. K., která ukazuje pravou rukou vpřed. Róna o tomto bronzovém pomníku řekl: „Obří prázdný oblek může být zároveň onen neuchopitelný svět, s nímž K. (a my všichni) zápolí a pomocí psaní je i jemu umožněno podílet se na jeho spádu. K. jím může být zároveň unášen, zatímco si myslí, že ho řídí a ukazuje mu prstem cestu. Nebo ho naopak skutečně řídí – onen slabý človíček svou obrovskou schopností vcítění...“ Kafkův pomník za patnáct let v Praze zdomácněl a patří k oblíbeným místům Pražanů i návštěvníků metropole. (am)

OSIŘEL STŘÍBRNÝ SKLEP

(dokončení ze str. 3)

Obvykle mě pak zpravoval esemeskou, kde se právě nachází a co všechno zří, a to jsem se, pane, podivil, když mi jednou takhle zapípala zpráva a Moše se hlásil z Drážďan, koukal jsem na to, byly dvě hodiny ráno, a já se snažil upamatovat, kdeže je vesnička s tím jménem, máme v Čechách Mnichov, tak tu asi budou i české Drážďany, ale to jsem se mýlil, byly to ty pravé a poctivé Dresden in Sachsen, a Moše si tam trajdal za noci s dodávkou **KOŠER VÍNO – CHRÁMCE**.

A kdyby ta dodávka byla prázdná, ale on ji měl naloženou basami s prázdnými lahvemi! A ty celníci, když na to koukali, divili se, kam to jede do Němce s těma flaškama, a Moše jen pokrčil rameny, jako by chtěl říci: „Holky mě stoply cestou, tak jsem je nabral.“

A když se Moše vracel domů, zas tam stáli ti samí celníci a ti byli teprve vykulení, že zase veze ty lahve nazpátek. Ťukali do nich hůlčičkami a hledali u dna kokain a hašiš, ale nebylo tam nic, nežli vypitá prázdnota.

Moše pak přijel spokojeně domů, v šest zalehnul a v osm už jsme zase vstávali do Chrámců.

Ale to bylo dávno, ještě než stříbrný sklep osiřel, Moše konečně potkal svoji ženu a do mukovského domku přišlo světlo, světlo a pořádek, a byla velká svatba na vinici a Moše sám se stal tatinem a místo *grind metalu* naslouchal štěbetání dvou rozmilých děvčátek.

A ten stříbrný sklep, ještě předtím než osiřel, zaznamenal nové přátele a novou práci, sklizeň střídala sklizeň, a i když ti staří běšičci Mošeho stále poňoukali k nerozvázným lapáliím a málem ho nechali umrznout, hnedle se jim zase vysmál velkolepými skutky, když spěchal na pomoc tam, kam by si jiný netroufnul.

Když Moše napsal veršovátku, že už dlouho neměl „bublavou lázeň“, chichotal jsem se, nebylo by to ponejprv přeci, sklouzneš po prkně, smekneš se na žebříku, a já jsem se chichotal do dlaní, i já tehdy málem spadl do vína, bublavá lázeň, ta je hned, pane, chichichi, Mošiku, hlavně to nepřivolej! A jak jsem se chichotal, napadlo mě, že se to možná stane, ale to já jsem nevěděl, netušil jsem vůbec, že u té lázně bublavé bude stát anděl smrti. A tak stříbrný sklep osiřel...

AKIVA ŠICHMAN

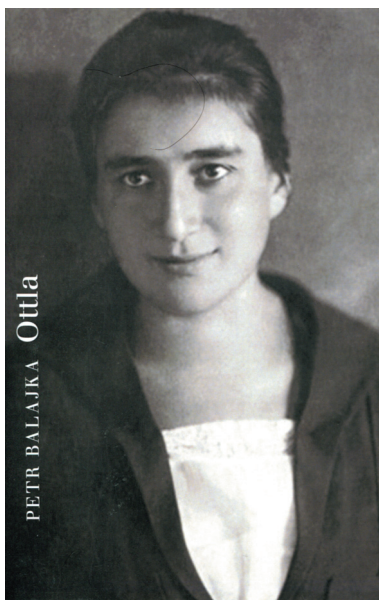
Petr Balajka OTTLA

■ Útlá knížka s prostým názvem *Ottla* a krásným portrétem oblíbené sestry Franze Kafky na obálce má dvě polohy: v jedné čerpá autor ze setkání s Ottlinou starší dcerou Věrou Saudkovou (1921–2015), s níž připravil rozhovor, jež v textu cituje a doplňuje údaji z rodinného života Kafků a samotné Ottly (včetně jejich motáků dcerám z Terezína). Druhou polohu tvoří fiktivní scény čerpající z biografických údajů. Připomeňme, že P. Balajka napsal již dříve o Ottle rozhlasovou hru. Ne každému čtenáři budou tyto fiktivní postavy a dialogy vyhovovat, spojení fikce a biografie je vždy ošidné a v případě kafevského tématu snad ještě ošidnější. Autor se snaží osvětlit především poslední léta a měsíce Ottliny života, dobu, kdy skončilo její manželství s Josefem Davidem, čímž přestala být chráněna a posléze byla v srpnu 1942 deportována do Terezína. V ghettu se starala o děti, později se dobrovolně přihlásila k péči o děti z Białystoku a s nimi v říjnu 1943 z Terezína odjela vlakem, který skončil v Osvětimi. Věra a Helena se dostaly formálně do péče nežidovského otce, takže to, co bylo zřejmě hlavním důvodem manželské rozluky, se podařilo: dcery (dle norimberských zákonů míšenky 1. stupně) nebyly poslány do ghetta ani do pracovního tábora.

V této souvislosti Balajka zajímavě soustřeďuje pozornost na postavu Josefa Davida. Že Ottlino manželství nebylo harmonické, potvrzuje Věra v několika rozhovorech; J. David se rysuje jako člověk, jenž svou pílí dosáhl určitého postavení, o které nechtěl přijít a které mu manželství s Židovkou v kritické chvíli více než komplikovalo, přičemž ovšem o skutečné povaze nacistické perzekuce Židů nemohl tušit. Ottla pak jako ta, kdo chce za každou cenu chránit své děti, v Terezíně pak své svěřence a nakonec ubožáky z Białystoku. K povedeným výjevům patří ten, kdy dcera Helena roku 1942 posměšně předčítá z časopisu *Pojistný obzor* z autentického proslovu *Rozum do hrsti!*, který David pronesl k zaměstnancům Ústředního svazu soukromého pojištění: „Blaho a zdar Velkoněmecké říše bude blahem a zdarem všeho obyvatelstva také v Protektorátu Čechy a Morava...“ Davidův v dané chvíli racionální „rozum do hrsti“ mu tedy zřejmě i veleb nebránit se rozluce s „rizikovou“ partnerkou. I když na druhé straně se v poznámce dočítáme, že J. David zřejmě pomáhal při ukrývání spisů z pražské židovské obce o odvělečných Židech... (am)

Vydalo nakladatelství Franze Kafky roku 2018. 186 stran, fotografie. Doporučená cena: 290 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

DISKUSE V MAISLOVCE

■ V úterý **4. prosince** od 18 hodin se v Maislově synagoze koná beseda s blízkovýchodním zpravodajem ČT **Jakubem Szántó** o novinářské práci na Blízkém východě (viz též rozhovor v tomto čísle). Moderuje Irena Kalhousová.

KONCERT ARIKA STRAUSSA

■ Dne **5. prosince** od 19 hodin vystoupí v rámci 23. ročníku Festivalu jazzového piana v pražském Muzeu Antonína Dvořáka izraelský jazzový klavírista Arik Strauss, autor sedmi alb a spolupracovník řady předních světových jazzových hráčů. Vstupenky za 222 Kč získáte na goot.net.

YEMEN BLUES VE FUTURU

■ Dne **16. prosince** od 21 hodin se ve Futurum Music Bar koná koncert skupiny Yemen Blues. Založil ji zpěvák a skladatel Ravid Kahalani a hraje inspirující muziku, která spojuje jemenskou tradici muslimů, křesťanů a Židů, se současnými překryvy rokenrolu, jazzu a blues. Vstupenky za 300 Kč zakoupíte na www.pjmusic-eshop.com.

MOMENTKY Z IZRAELSKÝCH ULIC

■ Do **6. ledna** potrvá v pražské galerii Leica (Školská 28, P 1) výstava tří izraelských autorů: Alexe Lavaca, Gabiho ben Avrahama a Ilana Ben Yehudy, kteří představují Svatou zemi z jiného pohledu, než jsme zvyklí. Jejich očima nevidíme obvyklé momentky, ale kuriózní až surreálné situace z rozmanitých prostředí, sekulárního Tel Avivu, ortodoxního Jeruzaléma, z pouště či od Mrtvého moře.

CHANUKA 5779 NA ŽIDOVSKÉ RADNICI

■ Tradiční chanuková oslava v pražské židovské obci se koná v sobotu **8. prosince** od 19.30 ve velkém sále Židovské radnice. V rámci večera, který moderuje Petr Vizina, vystoupí dětský sbor Lauderových škol, Pavla Vondráčková Jahodová a její harfy, Nikola Márová a Adam Zvonaf, první sólisté baletu ND, basbarytonista Daniel Klánský, herec Kajetán Písařovic, k tanci a poslechu zahraje orchestr Nový Šarbilach a Petra Ernyeiová a Jazz Quartet.

Součástí večera je občerstvení po skončení programu. Vstupenky za 200 Kč či zlevněné pro studenty a seniory za 150 Kč lze zakoupit v pokladně ŽOP (Maiselova 18, 2. patro) či v sekretariátu Lauderových škol.

Srdečně zveme! Židovská obec Praha

CHANUKA SPOLEČNĚ NA RADNICI A NA HAGIBORU

■ Sdružení Bejachad/Společně pořádá chanukovou oslavu pro děti. Koná se v neděli **9. prosince** v sále Židovské radnice (Maiselova 18, P 1). Od 14 hodin zahraje soubor Feigele pod vedením Vidy Neuwirthové *Příběh o Golemovi*, v 15 hodin pan rabin zapálí chanuková světla. V 15.30 přijde klaun Aleš a nastane volná zábava.

■ Ve vinohradském Hagiboru začíná program **9. prosince** v 16 hodin svátečními dílnami. V 17 hodin zapálíme chanuková světla a poté nám zahraje kapela Bengas. Od 17.30 probíhá makabiada pro děti, program končí asi ve 20 hodin. Na program na Hagiboru je nutná registrace, prosíme, e-mailem: chanukahagibor2018@gmail.com.

Srdečně zveme a těšíme se na Vás!

Sdružení Bejachad

CHANUKOVÁ BENEFICE V CAFÉ JEDNA

■ Srdečně Vás zveme na tradiční benefiční koncert Nadačního fondu obětem holokaustu, který je již podruhé spojen s oslavou Chanuky. Koná se ve čtvrtek **6. prosince** od 19.00 v Café Jedna ve Veletržním paláci. Večerem provází Ester Janečková, těšit se můžete také na koncert Mackie Messer KLEZMER Band, společně zapálení chanukije, bohatou tombolu i chanukové občerstvení. Nebude chybět ani program pro děti. Vstupné je dobrovolné, výtěžkem benefice bude financována péče o přeživší holokaust.

Registrujte se, prosím, předem na adlerova@fondholocaust.cz nebo 224 261 573. Přijďte s námi slavit i přispět na dobrou věc. Těšíme se na vás.

Péči o přeživší šoa můžete podpořit také zasláním finančního daru na účet veřejné sbírky: 2113642498/2700, UniCredit Bank.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ V úterý 4. prosince bude hostem Kávy překladatel, spisovatel, diplomat, ředitel Knihovny Václava Havla **Michael Žantovský**.

■ V úterý 18. prosince k nám zavítá divadelní a filmová herečka **Chantal Poullain**.

Kavárna je přístupna od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga (Maiselova 10, P 1)**

■ 5. 12. od 19.00: *Chanuka is frejlech!* Chanukový koncert jidiš písní v podání skupiny Jidiš ve třech. Součástí večera bude i představení audioknihy *Divný kořen* (Radioservis, 2017), kterou její autorka herečka a zpěvačka Hana Frejková původně načetla pro Český rozhlas. / Vstupné 100 Kč.

■ 13. 12. od 19.00: Petr Wagner a Ensemble Tourbillon / Londýnští Europians. Koncert gambisty Petra Wagnera, theorbisty Přemysla Vacka a cembalisty Filipa Dvořáka z uskupení Ensemble Tourbillon. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru muzea (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art, Prague Ticket Office a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium (Maiselova 15, 3. patro)**

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ 3. 12.: *Tak napřesrok v Marienbadu*. Ve své stejnojmenné knize popisuje historička Mirjam Zadoff společenský a kulturní život v Karlových Varech, Františkových Lázních a Mariánských Lázních od konce 19. stol. do třicátých let 20. stol. jako centrech židovského života. Tato oblíbená židovská místa se však nalézala v místech rostoucího nepřátelského nacionalismu. Mimo sezonu bývala stejná města občas dějištěm prudkých antisemitských konfliktů (více o knize viz *Reh* 10/2018). Kniha bude na místě k zakoupení. V angličtině. Vstup volný.

■ 9. 12. od 14.00: Pořad pro děti – dílna OVK – dvůr Maiselova 15. *Lviček Arje slaví Chanuku*. Děti zažehnou svíčky na chanukij, zahrají si s drejdem, ochutnají koblížky a naučí se písničku. Prohlídka: Španělská synagoga. Vstupné 50 Kč.

■ 10. 12.: „*Doufám, že napřesrok či po válce bude lépe...*“ Večer k 50. výročí úmrtí Maxe Broda. Pražský židovský, německy píšící spisovatel Max Brod byl jedním z nejproduktivnějších autorů své ge-

**KULTURNÍ
POŘADY**Mark Podwal: *Chanuka*.

nerace. Pořad bude zaměřen zejména na Brodovy texty, které vyšly v českých překladech, ale i na ty, které na své objevení pro české publikum teprve čekají. Hosty večera budou Veronika Jičínská (katedra germanistiky FF UJEP) a Barbora Šrámková (Pražský literární dům). Moderuje David Stecher (ředitel PLD).

■ 12. 12.: *Po-lin: vernisáž a filmová projekce*. Vernisáž výstavy *Po-lin*, která mapuje osudy židovské komunity na území „republiky mnoha národů“ od 11. století, kdy se na toto území dostala početná skupina z Prahy, přes tzv. zlatý věk až po ničení židovské kultury v období druhé světové války. Výstavu věnovanou dějinám a kultuře polských Židů zahájí dokumentární film *Poslední klezmer* (2017, 50 min.) režiséra Janusze Majewského o Leopoldu Kozłowském, který letos slaví sté narozeniny a je posledním zástupcem předválečných polských klezmerů. Výstava je připravena ve spolupráci Polského institutu v Praze a Muzea dějin polských Židů Polin a potrvá do 25. ledna 2019.

■ 17. 12.: *Transportní oddělení a organizace deportací z Terezína na východ*. Přednáška historika Památníku Terezín Tomáše Fedoroviče přiblíží fungování tohoto oddělení v kontextu dějin terezínského ghetta. Večer je součástí přednáškového cyklu k nově stálé expozici *Cesty bez návratu. Deportace Židů z českých zemí 1939–1945* v Pinkasově uličce.

■ 19. 12.: *Český kubismus v poušti: Neznámé projekty architekta Alfreda Neumanna*. Poslední ze tří přednášek architekta Daniela Zisse (Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK) věnovaných Alfredu Neumannovi (1900–1968) u příležitosti 50 let od jeho smrti. Třetí část bude věnována poslední Neumannově stavbě, tedy ústřední důstojnické škole v Negevské poušti, dále Neumannovo-

vým nerealizovaným projektům a odkazu, který zanechal v práci svých studentů. Večer bude doprovázen bohatým obrazovým materiálem z fondu přednášejícího.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ****(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)**

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 17 hodin a vstupné na ně je 30 Kč.

■ 6. 12.: *Prohlídka pražirny košer kávy*, Skácelova 2792/34, Brno-Královo Pole. Při prohlídce lokální pražirny MOTMOT se návštěvníci dozvědí, jak se košer káva zpracovává, dováží, praží a finalizuje. Součástí prohlídky bude ochutnávka různých chuťových profilů, druhů zpracování a přípravy kávy a také možnost nákupu. Kvůli omezenému počtu prosíme o rezervaci na e-mailu barbora.dockalova@jewishmuseum.cz.

■ 12. 12.: *Normalizace očima Josefa Salomonoviče*, beseda s pamětníkem holokaustu. Josef Salomonovič se narodil v roce 1938 v Ostravě, v listopadu 1941 byl s rodinou deportován do ghetta v Lodži, prošel koncentračním táborem Osvětim-Březinka, odkud se dostal do tábora Stutthof, zažil i bombardování Drážďan.

■ 13. 12.: *Domy věčnosti IX – Břeclav, Lednice, Podivín, Mikulov*. V devátém dílu cyklu *Domy věčnosti* publicistky Heleny Bretfeldové si slovem i fotografiemi přiblížíme židovské hřbitovy v nejjihnější části Moravy. Přednáška zahrnuje prezentaci knihy Heleny Bretfeldové *Zahrady života: Moravské židovské hřbitovy ve fotografiích*.

■ 16. 12. v 10.30: *Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Medvídek Dubí a Kámen pomoci* (Nezamysova 27, Brno-Židenice). Poslední dětská dílna tohoto roku se bude věnovat příběhu o proroku Samuelovi.

■ 17. 12.: *Představení knihy Tohle je má píseň*. Rodinnou historii šesti desetiletí, tří kontinentů a příběhu jedné písně australského autora Richarda Yaxleyho představí literární redaktorka Katarína Belejová (nakladatelství Albatros Media). Vybrané úryvky z knihy přednese dramaturg, scenárista a herec, současný rektor JAMU Petr Oslzlý. Kniha bude na místě k prodeji.

■ 19. 12.: *Svátek světél v synagoze* (Skořepka 247/13, Brno). Komentovanou prohlídku brněnské synagogy spojenou s přednáškou o chanukových zvyklostech povede lektorka OVK Táňa Klementová. Maximální počet účastníků prohlídky je 50 osob. Rezervace na barbora.dockalova@jewishmuseum.cz.

■ V prosinci je možno v sále OVK Brno zhlédnout výstavu *Andre Steiner – nejen brněnský architekt*. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě. *Vstup volný*.

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5779

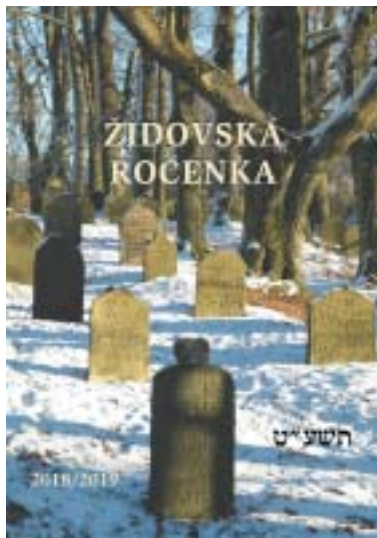
■ *Židovská ročenka* pro rok 5779 (2018/2019) přináší texty dvanácti autorů, domácích i zahraničních. V úvodu je otištěna kapitola z knihy *Svět modliteb* ve Francii velmi známého a respektovaného učence, rabína Elieho Munka, nazvaná *Hodiny modlitby a jejich význam*. ■ Druhý příspěvek se týká pražského rodáka, ředitele Národní a univerzitní knihovny v Jeruzalémě a prvního rektora Hebrejské univerzity Huga Bergmana, konkrétně jeho činnosti v Evropě po druhé světové válce. ■ Juraj Šajmovič, kameraman, který se podílel na mnoha významných českých filmech, napsal o svém dětství na Slovensku a později ve fašistické Slovenské republice knihu, ze které vybrala ukázky s názvem *Nebe, peklo, ráj* Olga Hostovská. ■ Novelu *Ponor* napsala Lidija Čukovská na jaře 1949, v době, kdy se v Sovětském svazu naplno rozbíhala antisemitská kampaň proti kosmopolitismu. Věcně a nekompromisně popisuje konformismus sovětských spisovatelů, kteří se v obavě o vlastní postavení nezdřáhali podílet se na Stalinově kampani a perzekucích proti sovětským Židům. ■ Elieho Wiesela a jeho nedožitě devadesáté výročí narození připomíná ročenka povídkou *Také svitky jsou smrtelné*. ■ Peter Finkengruen je známý dlouholetou snahou postavit před soud Antona Mallotha, vraha jeho dědečka Martina Finkelgrüna. V textu *Říše krále duchů* se zabývá svým nelehkým dětstvím a dospíváním – narodil se v Šanghaji, po válce žil v Čechách, později v Izraeli a nakonec v Německu. ■ Dita Krausová také pochází z Čech, odkud odešla v roce 1948, poté co prošla Terezínem a Osvětimí, do právě vzniklého Státu Izrael. Jak vypadal život v kibucu v letech 1954–1957 se můžeme dozvědět z příběhu *Moje ševcovská kariéra*, který je součástí autorčiny autobiografické knihy *Odložený život*. ■ *Zamilovaný agent* malíře i dobrého spisovatele Viktora Pivovarova je také autobiografický příběh. Odehrává se především v Rusku, kde se autor v roce 1937 narodil a až do roku 1982, kdy se přestěhoval do Prahy, žil. V ročence najdete část věnovanou létům 1963–1974. ■ Knihou esejů letos zesnulého světoznámého amerického spisovatele Philipa Rotha, kterou pod názvem *Proč psát?* vydal autor v roce 2017, se ve svém příspěvku zabývá amerikanistka Hana Ulmanová. ■ Z díla u nás málo známého, ale velmi pozoruhodného současného amerického básníka Carla Denise přeložil pro ročenku dvanáct básní Šimon Daniček. ■ David Jan Novotný pracuje už několik let na knize *Bible pro starší a pokročilé*. Vloni jsme z ní otiskli povídku *Machpela*, letos příběh nazvaný *Pod věží*. Celá kniha by měla vyjít v roce 2019. ■ Po-

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

sledního autora není nutné nijak zvlášť představovat. Je jím Arnošt Goldflam se svými *Dvěma kratšími příběhy*.

Vydala Federace židovských obcí v ČR. Ročenka má 205 stran, dop. cena je 240 Kč, v kanceláři FŽO v Maiselově 18 nebo v redakci *Rech* ji lze koupit za 180 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Den nesvobody:** V rámci výročí 17. listopadu proběhl na LŠ tradiční projekt Dne nesvobody. Tentokrát jsme pozvali několik účastníků sametové revoluce. S nimi a se svými vyučujícími studenti strávili několik hodin při besedách na téma listopad 1989 a cena osobní a společenské svobody. Studenty zvláště zaujal pražský biskup Václav Malý, který hovořil o své účasti v Chartě 77 a o listopadu 1989. V závěru setkání mluvil mimo jiné o osobní zodpovědnosti a vlastním hledáním hledání místa „ve světě“. Část na téma „podíl studentů na událostech 17. listopadu“ vedla Sylva Fišerová. V závěru studenti hovořili o tom, v čem je pro ně život ve svobodné společnosti cenný.

■ **Chanukový bazar:** Zveme na tradiční a všeobecně oblíbený Studentský chanukový bazar. Koná se v úterý **4. prosince** od 15 do 18 hodin. Můžete se těšit na pestrou směs stánků s bazarovým zbožím, službami, zážitky, vyráběním, občerstvením a vlastními výrobky našich studentů a samozřejmě na zapalování školní chanukije. *ip*

NADACE ŽOP: PŘÍSPĚVKY PRO ROK 2019

■ Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhláší výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2019. **Témata:** 1) ochrana kulturních památek; 2) rozvoj židovských tradic na území ČR; 3) podpora vzdělávání a českého židovského školství.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze.

Termíny uzávěrek jsou stanoveny na **28. 2. 2019** a **30. 6. 2019**. Bližší informace a formuláře získáte na kontaktech: e-mailová adresa: nadacezovp@volny.cz; www.kehilaprag.cz; záložka Nadace ŽOP: www.kehilaprag.cz/cs/stranka/nadace_fondy/nadace_zop; nebo u Jany Kosákové, telefon: 222 311 570.

KLUB JÁCHYMKA

■ Tereziánská iniciativa, Institut Tereziánské iniciativy, Nadace Židovské obce v Praze, knihovna Židovské obce v Praze oznamují, že od **ledna 2019** se bude opět konat tzv. Klub Jáchymka. Pravidelně první středu v měsíci od 16 hodin v zasedací místnosti ve Spolkovém domě Židovské obce v Praze, Praha 1, Jáchymova 3. Budeme hovořit o tématech, kterými se zmíněné organizace zabývají. Máte-li zájem přijít nebo volit téma, informujte se blíže e-mailem nebo na telefonních číslech: Institut Tereziánské iniciativy: 222 317 013; institute@terezin.studies.cz. Knihovna Židovské obce v Praze: 226 235 051; fantova@kehilaprag.cz. Nadace Židovské obce v Praze: 222 311 570; nadacezovp@volny.cz.

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

V prosinci zveme na následující pořady:

- 11. 12. od 10.30: *Deset hvězd*. Beseda s autorem knihy Janem Žáčkem.
- 18. 12. od 10.30: Dopolední koncert. Aneta Majerová – klavír, Stanislava Mihalcová – zpěv.

CHARITATIVNÍ BAZAR

■ Charitativní bazar KKL-JNF a WIZO je přístupný od pondělí do čtvrtka od 11 do 17 hodin v Jáchymově ulici č. 3, Praha 1; potrvá do 20. prosince. Výtěžek prodeje půjde ve prospěch Masarykova lesa v Izraeli.

AD VÝBĚR Z ČESKÝCH MÉDIÍ 11/2018

■ K citátu z textu Jiřího Peňáše týkajícího se účasti Pavla Čižinského na demonstraci na podporu Palestiny dostala redakce následující vyjádření: „Pavla Čižinského známé jako čestného člověka, který rozhodně není antisemitou. Dlouhodobě se zabývá ochranou lidských práv. Velmi si ho vážíme a má naši plnou podporu.“

Věra Roubalová a František Kostlán

ŽNO BRATISLAVA

V **decembri** oslávia narodeniny: pani Helena Borská – 91 rokov; pani Katarína Engellová – 70 rokov; pani Eva Galandová – 84 rokov; pani Lucia Holoubková – 93 rokov; pani PhMr. Oľga Hadrabová-Horská – 83 rokov; pani Dagmar Chorvátová – 71 rokov; pán Ivan Javor – 71 rokov; pán Pavol Just – 78 rokov; pani Marie Kannová – 98 rokov; pán Juraj Kohlmann – 80 rokov; pani MUDr. Viera Lesná – 72 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 89 rokov; pani Doc. PhDr. Katarína Podoláková – 75 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 76 rokov; pán Juraj Salner – 75 rokov; pán MUDr. Peter Stanko – 72 rokov; pani Eva Švigutová – 75 rokov; pán David Weiss – 70 rokov, a pani Eva Zobelová – 71 rokov. Všetkým jubilantom prajeme pevné zdravie a spokojnosť.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **prosinci** oslaví své narodeniny: pan Jiří Berger, nar. 22. 12. – 74 let; pani Alžběta Bláhová, nar. 11. 12. – 88 let; pan Petr Bureš, nar. 14. 12. – 41 let; pan Dmitrij Flajšman, nar. 22. 12. – 74 let; pani Olga Flasarová, nar. 16. 12. – 65 let; pani Eugenia Kuznetcova, nar. 22. 12. – 31 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20. 12. – 43 let; pani Tatjana Pelíšková, nar. 24. 12. – 63 let; pan Pavel Pisk, nar. 7. 12. – 52 let; pan Ivo Rotter, nar. 3. 12. – 88 let, a pani Magdalena Shira Strachová, nar. 14. 12. – 44 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** oslaví narodeniny pan Martin Beganyi, nar. 29.12. – 41 let, a pan Ing. Viktor Schwarcz, nar. 29.12. – 96 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslaví narodeniny pan Josef Fischer, nar. 16.11. – 70 let. Přejeme mu hodně zdraví a spokojenosti do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **decembri** slávia sviatok narodenín: pani Mgr. Mária Bayerová – 80 rokov; pani MUDr. Juliana Filová – 82 rokov; pán Ing. Michal Klein – 81 rokov; pán MUDr. Vladimír Langer – 65 rokov; pán Alexander Mittelmann – 66 rokov; pani Edita Šalamonová – 95 rokov; pani Eva Weitzenová – 66 rokov, a pani Magda Zádorová – 99 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví životní jubileum: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 45 let; pan Mi-

roslav Dostál, nar. 25.12. – 62 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 49 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 62 let; pan Stanislav Poskočil, nar. 13.12. – 84 let; pani Doc. PhDr. Lucy Topolská, nar. 31.12. – 85 let; pani Alžběta Večeřová, nar. 19.12. – 88 let; pan Roman Majer, nar. 28.12. – 40 let; pan Petr Kubalek, nar. 7.12. – 80 let; pani Eva Poláková, nar. 9. 12. – 65 let; pan Jiří Kliměš, nar. 2.12. – 43 let, a Eva Kliměšová, nar. 3.12. – 6 let. Přejeme jim vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan PhDr. Peter Braun – 70 let; pani Hana Hatínová – 72 let; pani Hana Herzová – 69 let; pani MUDr. Rita Chvalová – 55 let; pan Štěpán Strejc – 74 let; pani Eva Šašková – 67 let, a pan Petr Uhel – 42 let. Jubilantům přejeme vše nejlepší, hodně zdraví, štěstí a lásky. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavují narodeniny tito naši členové: pani Eva Bastlová, nar. 22.12. – 87 let; pani Raissa Biller, nar. 24.12. – 88 let; pani Renata Drechslerová, nar. 1.12. – 87 let; pani Regina Froňková, nar. 30.12. – 96 let; pan Artúr Grünzweig, nar. 10.12. – 93 let; pani Jarmila Horalová, nar. 27.12. – 102 let; pani Alice Horská, nar. 15.12. – 92 let; pani Tatjana Kohoutová, nar. 18.12. – 80 let; pani Evelina Merová, nar. 25.12. – 88 let; pani Markéta Nováková nar. 5.12. – 96 let; pani Zuzka Podmelová nar. 10.12. – 97 let; pan Miloš Povondra, nar. 9.12. – 94 let; pani Helena Sofrová, nar. 20.12. – 89 let; pan Otto Stern, nar. 19.12. – 92 let, a pani Michaela Vidláková, nar. 30.12. – 82 let. Oslavencům přejeme hodně zdraví a spokojenosti do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Se zármutkem oznamujeme, že dne 26. října zemřel ve věku 76 let pan Ing. Petr. Kerman. Se zesnulým jsme se rozloučili

30. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova, obřad provedl vrchní pražský rabin David Peter. Nechť je jeho duše přijata do svazku živých. *Zichrono livracha!*

Je naší smutnou povinností oznámit, že 26. října zemřel ve věku 46 let pan František Moše Váňa. Se zesnulým jsme se rozloučili 31. října v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze, obřad provedl vrchní zemský rabin Efraim Sidon.

Zichrono livracha!

S lítostí oznamujeme, že ve věku 91 let zemřela pani Eva Miron-Lederer. Se zesnulou jsme se rozloučili ve čtvrtek 8. listopadu v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze, obřad provedl vrchní pražský rabin David Peter.

Zichrono livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **december** sa dožívajú jubileí títo členovia: pán Mgr. Peter Čentík – 58 rokov; pani MUDr. Zuzana Červeňáková – 63 rokov; pán Ján Fránkl – 73 rokov; pani Zuzana Frličková – 54 rokov; pán Marcel Izrael – 41 rokov, a pán Bernard Lichtig – 71 rokov. Jubilantom prajeme z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **december** oslavujú svoje životné jubilea: pani Katarína Csanková – 67 rokov; pán MUDr. Patrik Horváth – 46 rokov, pani Eva Róthová – 77 rokov, a pán MUDr. Dušan Rybár – 73 rokov. Naším jubilantom prajeme pevné zdravie a spokojnosť.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslaví své narodeniny: pani Anna Birková, nar. 2.12. – 53 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 25 let; pani Alice Sikytová, nar. 5.12. – 54 let. Celá teplická obec jim přeje hodně zdraví a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V **decembri** oslaví narodeniny pani Ing. Soňa Melkusová – 75 rokov. Srdečne našej členke gratulujeme a prajeme všetko dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví narodeniny pani Mgr. Liana Novotná, pani Alena Borská, pani Helena Klimentová, pani Veronika Rechová a pani Jitka Meserszmidová. Všem jmenovaným přejeme hodně zdraví.

Ad mea veesrim šana!

POTOMCI SEFARDESKÝCH ŽIDŮ

List *El País* oznámil, že od roku 2015, kdy Španělsko a Portugalsko přijaly zákony o tom, že potomci sefardských Židů vyhnání ze země v 15. a 16. století mohou získat občanství, o ně zažádalo přes 10 tisíc lidí. Žadatelé musejí doložit svůj původ a splnit další podmínky, včetně jazykového testu. Španělsko udělilo občanství 8365 osobám, z toho nejvíce žije v Turecku, v Latinské Americe, v Izraeli, Maroku, USA a Velké Británii. Dalších více než 5500 žádostí se projednává. Portugalsko za rok 2017 vyřídilo žádosti 1713 osob. Možnost žádat o občanství potrvá do října 2019.

BOJKOT IZRAELE

Kanadská Federace studentů (která sdružuje na půl milionu mladých lidí) schválila rezoluci na podporu ekonomického, kulturního a akademického bojkotu Izraele. Rezoluce dále odsuzuje současnou boj v Gaze a volá po podpoře organizací, které solidarizují s Palestinou.

Proti rezoluci se ozvali členové kanadských židovských skupin, které zdůrazňují, že samotné kanadské univerzity bojkot odmítají a naopak prohlubují vztahy s izraelskými učiteli, mj. na základě smlouvy o spolupráci a výměně studentů. Doposud ani jedna univerzita v Severní Americe na akademický bojkot nepřistoupila, píše se v prohlášení.

SIR BEN HELFGOTT

K osmdesátému výročí kindertransportů, tedy vlaků, které od listopadu 1938 vyjžděly z nacisty ohrožených států a odvezly do Británie na 10 tisíc převážně židovských dětí, se v Londýně konala recepce v paláci sv. Jakuba. Přeživší „dětí“ sem pozval následník trůnu Princ Charles.

Princ Charles také v listopadu povýšil do rytířského stavu jednoho ze skupiny „Chlapců“, 89letého Bena Helfgotta, původem z Lodže, jemuž nacisté vyvraždili rodinu a on sám prošel Buchenwaldem a Terezínem. V Británii se z něj stal šampion ve vzpírání, který úspěšně reprezentoval Británii na řadě olympiád, věnoval se také charitativní a vzdělávací činnosti. „Chlapci“ se říká 732 židovským sirotkům (ve skupině bylo jen 80 děvčat), kteří se do Británie dostali po skončení války na základě iniciativy filantropa Leonarda Montefioreho a britské vlády a začali zde nový život. Sirotky vybíral Červený kříž mj. v Terezíně,

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Jeden ze superhrdinů Stana Leeho.

a poté, co se zjistilo, že z jejich rodin nikdo nežije, byli posláni z Prahy do Británie. Historik Martin Gilbert věnoval osudům „chlapců“ svou knihu *Boys, Triumph Over Adversity*.

CENY EMMY 2018

Mezinárodní televizní cenu Emmy za nejlepší komedii získal izraelský seriál o sňatku etiopského Žida a aškenázské Židovky s názvem *Nevsu*. Holanští filmaři získali Emmy za svůj dokument *Etgar Keret: Skutečný příběh* (viz *Rch 11*) a snímek *Forever Pure* o rasistických protiarabských fanoušcích jeruzalémského fotbalového klubu Beitar obdržel cenu za nejlepší politický dokument.

ZEMŘELA SESTRA CECYLIA

V listopadu zemřela v krakovském klášteře ve věku 110 let polská dominikánská jeptiška Cecylia Maria Roszak, známá jako nejstarší jeptiška světa. Do řádu vstoupila v 21 letech, roku 1938 se dostala do Vilniusu (v tehdejšímu Polsku), aby působila v nově založeném klášteře. Právě v něm pomohly jeptišky ukrýt 17 členů židovského odboje, kterým se podařilo uprchnout z místního a varšavského ghetta, mj. zde krátce pobýval Aba Kovner, pozdější zakladatel hnutí Bricha. Podle vzpomínek zde sekulární Židé pracovali s jeptiškami na pozemcích a přitom pokračovali ve svých aktivitách. Jeptišky pomáhaly pašovat do

vilniuského ghetta zbraně – včetně ručních granátů. V klášteře byla také ilegální tiskárna. Na podzim 1943 byl klášter uzavřen, vrchní představená Bertranda byla zatčena. Roku 1984 získaly jeptišky ocenění Spravedlivý mezi národy.

ZEMŘELI WILLIAM GOLDMAN A STAN LEE

V listopadu zemřely v USA dvě výrazné osobnosti, jejichž tvorbu ovlivnily i jejich židovské kořeny. V New Yorku zemřel ve věku 87 let romanopisec a scenárista William Goldman, autor řady úspěšných románů (jmenujme knihu *Maratónec*, předlohu stejnojmenného filmu, k němuž psal scénář) a filmových scénářů k dnes již legendárním snímkům (*Butch Cassidy a Sundance Kid* nebo snímek o aféře Watergate *Všichni prezidentovi muži*).

Stan Lee (původním jménem Stanley Martin Lieber, americký tvůrce slavných komiksů se superhrdinou, se dožil 95 let. Pocházel z rodiny rumunských židovských přistěhovalců, začínal jako příležitostný herec a autor nekrologů. V 17 letech začal pracovat v Timely Comics jako poslíček za 8 dolarů týdně, jako milovník literatury a zdatný kreslíř pak začal sám psát své příběhy. Od počátku šedesátých let vedl společnost Marvel Comics a vytvořil pro ni své nejlepší postavy – superhrdiny obdařené nadlidskou silou, ale zmítané zcela lidskými pocity a slabostmi. Jsou to Fantastická čtyřka, Spider-Man, Hulk, X-Men, Iron-Man a další komiksoví hrdinové, kteří se stali předlohou i řady filmových a televizních projektů.

(am, ztis.cz)

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 11. 2018. **Cena 20 Kč (0,90 €)**